

Education

EDUCATIEVE BACHELOR SECUNDAIR
ONDERWIJS

ACADEMIEJAAR
2022-2023

Bachelorproef: Budgetpret: Het effect van differentiatie in het vak Mens en Samenleving.

Student: Maliqi Yllka

Promotor: Bernaers Griet

Indiendatum: 02/06/2023

1 Woord vooraf

Dat er veel diversiteit is binnen onze maatschappij kan iedereen beamen. De stages in het secundair onderwijs hebben me aangetoond dat passend tegemoet komen aan deze verschillen de nodige aandacht vraagt. Iedere lerende is immers uniek. Daarom is het belangrijk om differentiatie toe te passen tijdens de lessen. Hoe kan je als leerkracht nu precies differentiëren binnen een les Mens en Samenleving? Heeft het toepassen van differentiatie ook effect op de leerresultaten van de leerlingen?

Deze vragen stelde ik me al sinds het begin van mijn opleiding. Als snel groeide dit idee dan ook uit tot de onderzoeksvraag van mijn bachelorproef.

Als eerste wil ik mijn promotor mevrouw Griet Bernaers bedanken. Zij was helemaal mee in dit idee. Zij heeft mij uitstekend bijgestaan met nuttige informatie, tips en feedback. Ze heeft me ook in drie jaar tijd alle kneepjes van het vak geleerd om een goede leerkracht economie te zijn.

Verder wil ik mevrouw De Lille en mevrouw Vastenhaeck bedanken. Zij geven het vak Mens en Samenleving in het tweede leerjaar van de eerste graad van het SJKS in Sint-Niklaas. Ik liep bij hen stage en mocht mijn wetenschappelijk onderzoek in hun lessen uitvoeren.

Dit project zou nooit gelukt zijn zonder de hulp van de leerlingen van 2MWa, 2MWc, 2MWd en 2MWf van de SJKS. Dankzij hun medewerking heb ik mijn wetenschappelijk onderzoek kunnen uittesten en gegevens kunnen verzamelen die verder in het rapport besproken worden.

Tot slot, wil ik mijn ouders, verloofde en familie nog even bedanken. Zij hebben me gesteund doorheen de jaren van mijn lerarenopleiding en waren een enorme steun tijdens de uitwerking van mijn bachelorproef.

2 Inhoudsopgave

1	WOORD VOORAF	1
2	INHOUDSOPGAVE	2
3	ABSTRACT	4
3.1	KERNWOORDEN	4
3.2	ONDERZOEKSVRAAG	4
3.3	SAMENVATTING BACHELORPROEF	4
3.4	REFERENTIELIJST.....	5
4	INLEIDING	6
5	SYNTHESE VAN DE WETENSCHAPPELIJKE LITERATUUR.....	7
5.1	DIVERSITEIT.....	7
5.2	DIFFERENTIATIE.....	7
5.2.1	<i>Definitie</i>	7
5.2.2	<i>Soorten</i>	7
5.2.2.1	Externe differentiatie.....	8
5.2.2.2	Interne differentiatie	9
5.2.3	<i>Modellen</i>	9
5.2.3.1	Het BKD-leer-kracht-model	9
5.2.3.2	Het MACS-model.....	11
5.2.4	<i>Hoe ga je met differentiatie aan de slag?</i>	13
5.2.4.1	Bloom versus Kolb.....	13
5.2.4.2	Werkvormen	16
5.2.5	<i>Wat zijn de voordelen van differentiatie?</i>	17
5.2.5.1	Motivatie.....	18
5.2.5.2	Leerwinst.....	18
5.2.5.3	Coaching.....	18
5.2.5.4	Klasmanagement	18
5.2.6	<i>Kritische bedenkingen</i>	19
5.2.6.1	Tijdsnood.....	19
5.2.6.2	Onwetendheid	19
5.2.6.3	Leerlingen zien onderlinge verschillen als een nadeel	19
5.2.6.4	Stijgende diversiteit in de klassen	19
5.2.7	<i>Binnenklasdifferentiatie in het praktijkonderzoek van de bachelorproef</i>	20
5.3	FINANCIËLE EN ECONOMISCHE GELETTERDHEID.....	20
5.3.1	<i>Wat is het?</i>	20
5.3.2	<i>Hoe is het gesteld met de economische geletterdheid van onze leerlingen?</i>	21
5.3.3	<i>Financiële geletterdheid in België</i>	22
5.4	HET ONDERZOEKSDOEL EN DE ONDERZOEKSVRAAG.....	22

6	AANPAK	23
6.1	OVERZICHT VAN DE VERSCHILLENDE FASEN VAN HET ONDERZOEK	23
6.2	ENQUÊTES	24
6.2.1	<i>Enquêtes leerkrachten</i>	24
6.2.1.1	Respons enquête leerkrachten	24
6.2.1.2	Conclusie enquête leerkrachten	28
6.2.2	<i>Enquête leerlingen</i>	29
6.2.2.1	Respons enquête leerlingen.....	29
6.2.2.2	Conclusie enquête leerlingen.....	31
6.3	ONTWIKKELDE LEERMIDDELEN LES MET DIFFERENTIATIE	31
6.3.1	<i>Uitgewerkt materiaal</i>	33
6.4	BESPREKING VERLOOP DIFFERENTIATIELES	33
6.5	REFLECTIE DIFFERENTIATIELES	34
6.6	UITWERKING VAN DE KLASSIEKE LES ZONDER DIFFERENTIATIE.....	35
6.7	BESPREKING VERLOOP KLASSIEKE LES ZONDER DIFFERENTIATIE	35
6.8	TOETS	35
7	RESULTATEN	37
7.1	HET GEMIDDELDE VAN DE TOETSRESULTATEN NA DE DIFFERENTIATIELESSEN IN DE KLASSEN 2MWA EN 2MWC	37
7.2	HET GEMIDDELDE VAN DE TOETSRESULTATEN NA DE KLASSIEKE LESSEN IN DE KLASSEN 2MWD EN 2MWF	38
7.3	VERGELIJKING: TOETSRESULTATEN VAN 2MWA EN 2MWC TEGENOVER 2MWD EN 2MWF	39
8	BESLUIT EN DISCUSSIE.....	40
8.1	DEELVRAGEN BEANTWOORD.....	40
8.2	HOOFDONDERZOEKSVRAAG BEANTWOORD.....	40
8.3	KRITISCHE BLIK OP HET ONDERZOEK EN SUGGESTIES VOOR VERVOLGONDERZOEK	41
8.4	GEVOLGTREKKINGEN ONDERWIJS.....	41
9	BIBLIOGRAFIE.....	42
10	BIJLAGEN.....	44
	BIJLAGE 1 ENQUÊTE DIFFERENTIATIE LEERKRACHTEN.....	45
	BIJLAGE 2 ENQUÊTE LEERVOORKEUREN LEERLINGEN.....	49
	BIJLAGE 3 WERKBUNDEL DIFFERENTIATIELES	51
	BIJLAGE 4 INKOMSTEN- EN UITGAVENKAARTJES.....	59
	BIJLAGE 5 UITGAVENKAARTEN SPEL BUDGETPRET	60
	BIJLAGE 6 FICHES SITUATIES MAANDELIJKS BUDGET	64
	BIJLAGE 7 VERBETER-SLEUTELS OEFENINGEN MAANDELIJKS BUDGET OPSTELLEN	67
	BIJLAGE 8 LESVOORBEREIDING DIFFERENTIATIELES	69
	BIJLAGE 9 WERKBUNDEL KLASSIEKE LES ZONDER DIFFERENTIATIE	74
	BIJLAGE 10 LESVOORBEREIDING KLASSIEKE LES ZONDER DIFFERENTIATIE	81
	BIJLAGE 11 TOETS.....	86

3 Abstract

3.1 Kernwoorden

Differentiatie, binnenklasdifferentiatie, leerrendement, budgetteren, Mens en Samenleving

3.2 Onderzoeksvraag

Kunnen de leerresultaten verhoogd worden door differentiatie toe te passen tijdens de les Mens en Samenleving in de eerste graad A-stroom?

3.3 Samenvatting bachelorproef

Door de grote diversiteit in de klassen is differentiatie niet meer weg te denken uit ons onderwijs. Onderzoek toont aan dat je als leerkracht op verschillende manieren kan differentiëren. Om te onderzoeken welke vormen van differentiatie het best werken in de klas, werden na de literatuurstudie enquêtes afgenomen bij verschillende ervaren leerkrachten en bij de leerlingen. Met deze verkregen informatie ging ik verder aan de slag om een les over budgetteren uit te werken. De leerlingen van de klassen waar ik ging differentiëren, hebben op voorhand de enquête ingevuld. Zo kon ik rekening houden met de leervoorkeuren van de leerlingen en kon ik differentiëren op basis van hun leerprofiel.

Als leerkracht kost het natuurlijk moeite en tijd om te differentiëren, heeft het toepassen van deze differentiatie dan effect op de leerresultaten van de leerlingen?

Ik ontwikkelde een les rond budgetteren voor het vak Mens en Samenleving voor de leerlingen van het tweede middelbaar A-stroom. Bij het uitwerken van deze les heb ik zoveel mogelijk differentiatie toegepast. Uit de enquête bleek dat de leerlingen de leerstof het liefst op een creatieve manier verwerken. Ik heb dan ook een budgetspel uitgewerkt voor de leerlingen. Daarnaast heb ik ook andere vormen van differentiatie toegepast bij het uitwerken van mijn les. Er werd tijdens de les ook gedifferentieerd op basis van interesse, moeilijkheidsgraad en tempo. Deze differentiatieles heb ik in twee verschillende klassen gegeven.

Vervolgens heb ik dezelfde les rond budgetteren in twee andere klassen gegeven, alleen heb ik bij deze klassen geen differentiatie toegepast. De leerlingen van deze klassen hebben geen enquête ingevuld. Ik heb geen rekening gehouden met de leervoorkeuren van de leerlingen en heb ook geen andere vormen van differentiatie toegepast bij het geven van deze les.

Daarna heb ik een toets opgesteld rond budgetteren en werd dezelfde toets afgenomen in alle klassen. Na het afnemen van de toetsen werden de resultaten van de verschillende klassen vergeleken. Uit de resultaten is gebleken dat de twee klassen die de differentiatieles kregen hogere resultaten hebben behaald dan de twee klassen die dezelfde les kregen, maar dan zonder het toepassen van differentiatie.

Door dit onderzoek uit te voeren ben ik ervan overtuigd dat het toepassen van differentiatie in de lessen zeker een meerwaarde kan bieden. Wanneer ik binnenkort zelfstandig voor de klas sta, zal ik zeker zoveel mogelijk differentiatie toepassen in mijn lessen.

3.4 Referentielijst

Hieronder vindt u een lijst van de vijf belangrijkste referenties die werden geraadpleegd voor het onderzoek.

Struyven, K., Gheysens, E., Coubergs, C., De Doncker, H., & De Neve, D. (2019). Binnenklasdifferentiatie in de praktijk: Ieders leerkracht realiseren (2nd ed.). Leuven: Acco.

Copman, F. (2021). Differentiatie is voor iedereen: opportuniteiten tot investering van binnenklasdifferentiatie. Universiteit Gent.

De Witte, K. de & Schelfhout, W. (2015). Vakdidactiek economie (1ste editie). Lannoo.

De Meyer, I., Warlop, N., & Van Camp, S. (2013). Financiële geletterdheid van 15-jarigen: Vlaamse resultaten van PISA2012. Universiteit Gent.

Standaert, R., Troch, F., Peeters, I. & Stroobants, I. (2018). Leren en onderwijzen: inleiding tot de algemene didactiek. Leuven Acco.

4 Inleiding

“Ik weet niet hoe ik op de juiste manier moet differentiëren.” “Waarom zou ik differentiëren?” “Differentiatie heeft geen zin.” Het zijn enkele uitspraken die je van vele leerkrachten hoort. Volgens hen neemt differentiatie veel tijd in beslag en levert het uiteindelijk geen extra meerwaarde.

Tijdens mijn stages merkte ik op dat het niet altijd even gemakkelijk is om de leerstof op maat van elke leerling in de klas aan te bieden. Van daaruit ontstond dan ook mijn interesse naar differentiatie en meer bepaald naar binnenklasdifferentiatie en de keuze om mij hierin verder te verdiepen in het kader van mijn bachelorproef.

Concreet merkte ik dat differentiatie heel weinig werd toegepast, zeker tijdens de lessen economie en Mens en Samenleving. In de praktijk worstelen leerkrachten vaak met het toepassen van differentiatie in hun klas. Leerkrachten vinden 50 minuten te kort om differentiatie toe te passen. Ze weten meestal niet hoe ze differentiatie op de juiste manier kunnen toepassen en vinden dat het geen meerwaarde heeft ten opzichte van de tijd en moeite die ze erin steken.

Als jonge leerkracht economie vind ik het jammer dat er zo weinig aandacht wordt besteed aan differentiatie en dat leerkrachten denken dat het geen effect heeft. Daarom wil ik in dit wetenschappelijk onderzoek dan ook nagaan hoe je het best kan differentiëren, welke manieren van differentiëren er allemaal mogelijk zijn, en het belangrijkste of het toepassen van al deze differentiatie effect heeft op de leerresultaten van de leerlingen.

Het tot stand brengen van dit onderzoek startte met een synthese van de wetenschappelijke literatuur. In de literatuurstudie wordt ingegaan op wat differentiatie is, welke verschillende soorten van differentiatie men kan onderscheiden, de voordelen en nadelen van differentiatie en tot slot wordt er ook ingegaan op de financiële en economische geletterdheid in Vlaanderen.

Aansluitend op de literatuurstudie werden enquêtes afgenomen bij leerkrachten in het secundair onderwijs om een zicht te krijgen op de mate waarin leerkrachten vertrouwd zijn met dit begrip, welke visie zij hebben op binnenklasdifferentiatie en om een beeld te krijgen op de manieren en de mate waarin ze gebruik maken van differentiatie.

Concreet werkte ik een differentiatieles uit voor het vak Mens en Samenleving voor de leerlingen van het tweede leerjaar in de A-stroom waarbij ik verschillende vormen van differentiatie ging toepassen. Om onder andere rekening te houden met de leervoorkeuren van de leerlingen hebben ook zij een vragenlijst ingevuld. Vervolgens heb ik dezelfde les uitgewerkt, maar dan zonder het toepassen van differentiatie. Ik gaf uiteindelijk alle leerlingen dezelfde toets en onderzocht in welke mate het toepassen van differentiatie effect had op de leerresultaten van de leerlingen.

5 Synthese van de wetenschappelijke literatuur

5.1 Diversiteit

“In diversity there is beauty and there is strength”

Maya Angelou

Diversiteit verwijst naar aspecten waarop mensen allemaal kunnen verschillen, bijvoorbeeld sekse, leeftijd, opleidingsniveau, sociaaleconomische status, religieuze affiliatie, enz. Diversiteit is een bekend onderwerp. Er is al veel geschreven over de diversiteit in de samenleving en dit vertaalt zich in nieuwe uitdagingen in het lesgeven. Ten gevolge van verschillende maatschappelijke processen zoals globalisering en migratie is onze samenleving meer divers geworden qua etnische achtergronden van de bevolking (Agirdag, 2016). De schoolomgeving van vandaag is een afspiegeling van het maatschappelijk milieu. Diversiteit is op zich een rijkdom voor de samenleving en het onderwijs, maar het brengt ook nieuwe uitdagingen met zich mee (Copman, 2020).

5.2 Differentiatie

Het toenemen van diversiteit in de maatschappij en in het onderwijs zorgt voor de nood aan een differentiële aanpak bij de leerlingen. Eén bepaalde manier van lesgeven past niet voor alle leerlingen: iedereen is anders en iedereen leert anders (Copman, 2020). Om een duidelijk beeld van differentiatie te krijgen starten we eerst met een definitie, daarna gaan we bekijken welke verschillende soorten van differentiatie men kan onderscheiden, vervolgens gaan we het hebben over de voordelen en nadelen en tot slot wordt er ook ingegaan op de financiële en economische geletterdheid in Vlaanderen.

5.2.1 Definitie

Het begrip differentiatie in het onderwijs omvat alle maatregelen die je neemt om met de verschillen van leerlingen om te gaan en hierop in te spelen (Copman, 2020). Het is de manier waarop een leerkracht bewust, positief en planmatig omgaat met de verschillen tussen leerlingen en daarop zijn of haar onderwijs afstemt. Differentiatie zorgt er ook voor dat alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen.

5.2.2 Soorten

Differentiatie wordt vaak opgesplitst in twee delen: externe differentiatie en interne differentiatie.

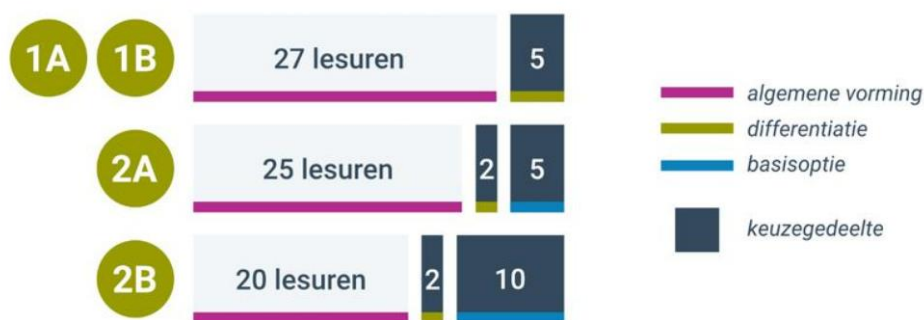
Speelt differentiatie zich af binnen klassenverband, dan spreken we van interne differentiatie of binnenklasdifferentiatie, en waar dat niet het geval is, spreken we van externe differentiatie.

5.2.2.1 Externe differentiatie

Bij externe differentiatie worden leerlingen in verschillende groepen opgedeeld zodat er homogene groepen ontstaan (Copman, 2020) en dit wordt dan ook als basismethode gebruikt om met verschillen om te gaan in ons Vlaamse onderwijs.

Omdat dit zo is opgelegd door de overheid, verdeelt een school haar onderwijs altijd in graden. Er is een eerste graad, een tweede graad en een derde graad. Deze graden bestaan uit verschillende studierichtingen. Binnen een leerjaar van een graad worden leerlingen ook altijd verdeeld in klassen. Dit gaat over beslissingen op mesoniveau waarbij scholen klasgroepen vormen op basis van leeftijd, interesses en leerstatus. We noemen dit dus externe differentiatie (Copman, 2020).

Een voorbeeld van externe differentiatie vind je in de inrichting van de nieuwe eerste graad. Het volgend schema van Katholiek Onderwijs Vlaanderen maakt dit duidelijk.

Figuur 1: De inrichting van de nieuwe eerste graad, Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Al bij de overgang van het basisonderwijs naar de eerste graad ontstaat de eerste vorm van differentiatie. Leerlingen komen terecht in 1A of 1B. Leerlingen die op het einde van de basisschool hun getuigenschrift behalen, gaan naar de A-stroom. In het schooljaar 2020-2021 kon er uitzonderlijk ook zonder getuigenschrift basisonderwijs gestart worden in 1A, mits goedkeuring van de toelatingsklassenraad. De andere leerlingen gaan naar de B-stroom. Dit zijn onder andere de leerlingen die niet alle leerstof uit het basisonderwijs hebben verworven. Het eerste leerjaar B richt zich op jongeren met een leerachterstand of jongeren die liever al doende leren. Na het eerste leerjaar B kunnen de leerlingen naar 2A (mits gunstige beslissing van de toelatingsklassenraad), 2B of naar het eerste leerjaar A.

De doelen van de vorming zijn voor iedereen van de A-stroom en de B-stroom gelijk. Hier is er dus nog geen sprake van differentiatie.

De uren in het groen in het schema vertegenwoordigen momenten van externe differentiatie binnen de leerlijn van elke leerling. De leerlingen moeten keuzes maken. In 1A en 1B zijn dit 5 uren. Binnen die 5 uur bieden scholen differentiatiepakketten aan die verder bouwen op de basisvorming. Deze differentiatie-uren remediëren bepaalde leerlingen extra, terwijl anderen net extra uitgedaagd worden. Leerlingen kiezen vrij uit de differentiatiepakketten die de school aanbiedt. Een school biedt in de praktijk minstens 2 differentiatiemogelijkheden aan, maar elke leerling heeft ook recht op remediëring voor vakken uit de basisvorming.

5.2.2.2 Interne differentiatie

Naast externe differentiatie, hebben we ook interne differentiatie, ook wel beter bekend als binnenklasdifferentiatie (BKD).

“Binnenklasdifferentiatie (BKD) is het proactief, positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen (interesses, leerstatus en leerproefiel) in de klas met het oog op het grootst mogelijke leerrendement voor elke leerling op vlak van motivatie, leerwinst en leerefficiëntie.” (Struyven et al., 2019). In mijn bachelorproef ligt de focus op binnenklasdifferentiatie.

Differentiatie in de klas zorgt voor ‘onderwijs op maat’ en heeft als doelstelling om alle leerlingen in de klas optimale leeransen te bieden. Veel leraren differentiëren hoogstwaarschijnlijk al voordat zij het begrip binnenklasdifferentiatie enigszins kenden (Struyven et al., 2019).

5.2.3 Modellen

We vinden in de literatuur verschillende denkkaders terug om differentiatie in de praktijk om te zetten. Deze modellen bieden handvaten bij het uitwerken van lessen en krachtige leeromgevingen. In wat volgt zal ingegaan worden op twee modellen.

5.2.3.1 Het BKD-leer-kracht-model

Carol Ann Tomlinson is een pionier op vlak van BKD. Ze ontwierp de Differentiated Instruction (gedifferentieerde instructie), die de basis vormde voor vele differentiatie modellen. Ze definieert differentiatie als volgt: “In a differentiated classroom, the teacher proactively plans and carries out varied approaches to content, process, and product in anticipation of and response to student differences in readiness, interest, and learning needs” (Tomlinson, 2017, p.10). Belangrijk is de focus op het proactieve handelen omdat dan de kans groter is dat de aanpassing tegemoet komt aan de noden van de meeste leerlingen (Tomlinson, 2017).

Daarnaast benadrukt Tomlinson dat differentiatie niet beschouwd mag worden als een recept, een handeling of instructiestrategie. Het is een filosofie die een significante impact heeft op het leren zelf, het tempo van het leren en de ondersteuning die nodig is tijdens het leren (Tomlinson, 2000).

Struyven en collega’s ontwierpen, op basis van de gedifferentieerde instructie van Tomlinson, het BKD-leer-kracht-model. Op de volgende pagina gaan we dieper in op dit model.

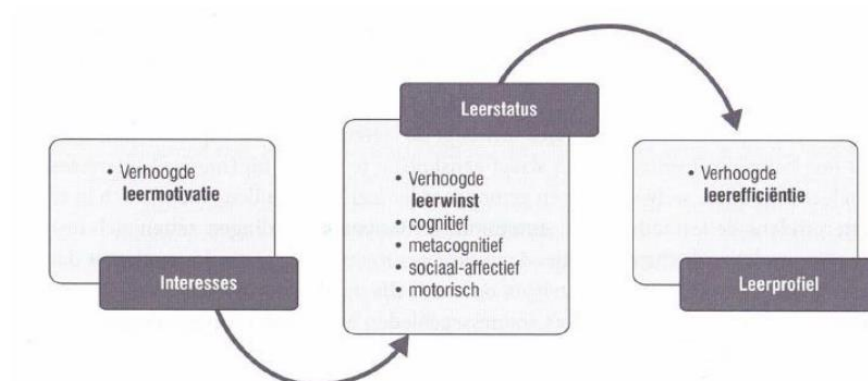

Figuur 2: Het BKD-leer-kracht-model. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk: Ieders leer-kracht realiseren (p. 23), door K. Struyven, E. Gheysens, C. Coubergs, H. De Doncker, en D. De Neve, 2019, Leuven: Acco. Copyright 2019 door Acco.

In het BKD-leer-kracht-model (figuur 2) wordt BKD, zoals eerder vermeld, gedefinieerd als het omgaan met verschillen tussen leerlingen in een klas om te komen tot verhoogde motivatie, welbevinden, leerwinst en/of leerefficiëntie. Het woord ‘verschil’ is veelomvattend en slaat dus niet alleen terug op niveaus. Het gaat hier om verschillen zoals intellectualiteit, concentratievermogen, leeftijd, motivatie, tempo, leerstijl, geslacht, enzovoort. Dit model vormt de basis van dit onderzoek. De inhoud en vorm zijn sterk geworteld in de gedifferentieerde instructie van Tomlinson maar er worden ook nieuwe accenten gelegd.

Bij het BKD-leer-kracht-model staan drie pijlers centraal: de leerling, de leerkracht en de klas.

Interesses, leerstatus en leerprofiel staan bewust onder ‘leer-ling’ omdat interesses, leerstatus en leerprofiel in de praktijk vaak samen voorkomen.

Figuur 3: Verschillen tussen leerlingen in relatie tot leerrendement. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk: Ieders leer-kracht realiseren (p. 25), door K. Struyven, E. Gheysens, C. Coubergs, H. De Doncker, en D. De Neve, 2019, Leuven: Acco. Copyright 2019 door Acco.

Verschillen in interesse

Leerlingen verschillen in de mate waarin ze geïnteresseerd zijn in bepaalde onderwerpen of vakken. Dat zal elke leerkracht bevestigen. Als je inspeelt op interesse krijgen de leerlingen de kans om op basis van interesse bepaalde opdrachten, inhouden,... te kiezen. Het voordeel van deze manier van differentiëren is dat we op die manier de motivatie van leerlingen verhogen om te leren. Verder toont onderzoek ook aan dat deze manier van werken zorgt voor positievere leerervaringen. Het spreekt voor zich dat hoe beter een leerkracht erin slaagt aansluiting te vinden bij interesses van leerlingen, hoe gemotiveerder leerlingen zullen zijn om zich in te zetten tijdens de leeractiviteiten (Struyven et al., 2019).

Verschillen in leerstatus

De leerstatus is het niveau dat een leerling op een bepaald moment voor een bepaald onderwerp bereik heeft.

De leerstatus is dus dynamisch en kan zowel context- als thema-afhankelijk zijn. Deze status is afhankelijk van de voorkennis en aanleg van de leerling, de sociaal-affectieve beleving en de motorische vaardigheden die al dan niet voor bepaalde vakken (bijvoorbeeld lichamelijke opvoeding) een belemmering vormen (Struyven et al., 2019).

Waar een leerling staat is altijd een momentopname. Eenzelfde leerling kan dus voor hetzelfde vak verschillende leerstatussen hebben afhankelijk van het onderwerp.

Verschillen in leerprofiel

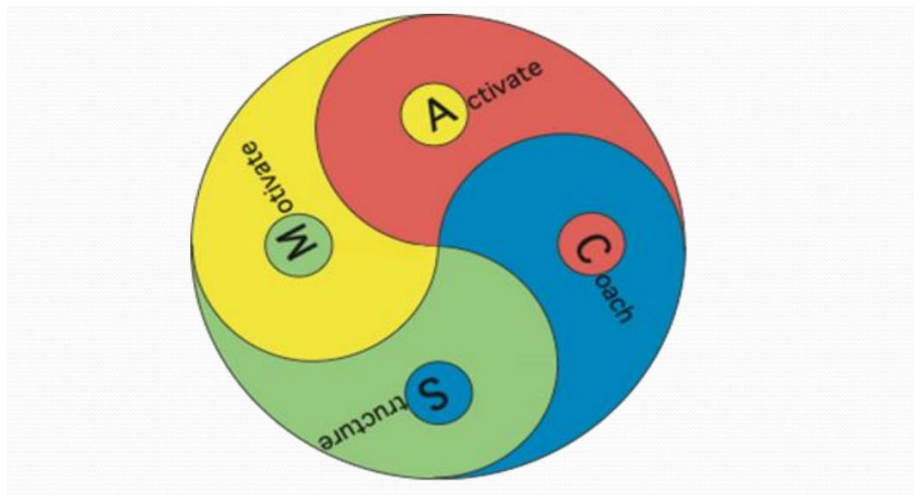
Naast verschillen in interesse en leerstatus kunnen leerlingen ook verschillen in leerprofiel. Dit is de manier waarop er geleerd wordt. Het leerprofiel omvat de leerstijl en de voorkeuren van de leerling. Door verschillende leerstijlen of leerprofielen toe te passen in de les verhoogt de leerefficiëntie.

Differentiëren op het niveau van leerprofielen omvat enerzijds het aanbieden van een variatie in leeractiviteiten zodat leerlingen verschillende leerstrategieën kunnen uitproberen (om hierin te groeien) en anderzijds het rekening houden met verschillen in leerprofielen (vb. sommige leerlingen werken graag samen, werken vlot individueel, spelen graag spelletjes ...). Zo onderscheidt men het auditieve type, het motorische type, het visuele type, het leestype, het schrijftype en het gesprekstype (Struyven et al., 2019).

Ik heb ervoor gekozen om voor mijn praktijkonderzoek te bestuderen hoe je kan differentiëren op het niveau van leerprofielen en wat het effect hiervan is op de leerlingen.

5.2.3.2 Het MACS-model

Naast het BKD-leer-kracht-model kunnen we ook differentiëren in de praktijk vanuit het MACS-model. Het MACS-model is een denkkader en is opgebouwd uit vier dimensies van kwaliteitsvol lesgeven, namelijk Motiveren, Activeren, Coachen en Structureren (MACS). In wat volgt zal er dieper worden ingegaan op de verschillende dimensies (De Witte & Schelfhout, 2015).

Figuur 4: Het MACS-model

Motiveren

Leerlingen moeten gemotiveerd zijn of gemotiveerd worden om leerinspanningen te willen leveren. Daarom kun je stellen dat de dimensie motiveren chronologisch op de eerste plaats komt, ook al zijn de andere dimensies even belangrijk. Als er onvoldoende motivatie aanwezig is om leerinspanningen te leveren, dan zal die eerst moeten worden opgewekt.

In ons onderwijssysteem proberen we de leerlingen extrinsiek te motiveren door het belang van punten te benadrukken. Die methode kan soms goede resultaten leveren, maar dat is zeker niet bij alle leerlingen het geval.

Als leerkracht zul je dus een lesaanpak moeten bedenken waarmee je voldoende intrinsieke leermotivatie opwekt. Je kan als leerkracht de leerlingen motiveren door aan te tonen hoe de leerstof in de realiteit wordt ingezet of door voorbeelden te geven die aansluiten bij de actualiteit, de leefwereld van de leerlingen enzovoort. Het is daarnaast ook belangrijk dat leeropdrachten voldoende uitdagend zijn. Je kan de leerlingen ook motiveren door een gestructureerde lesaanpak te hanteren.

Activeren

Hierbij is het belangrijk om leermiddelen uit te werken die uitdagend genoeg zijn. Opdrachten moeten aanzetten om na te denken over de nieuwe leerinhouden. Opdrachten die te makkelijk zijn voor de leerlingen, waarbij zij dus weinig tot geen inspanning moeten leveren, zullen ook weinig leerresultaten opleveren.

Een essentieel onderscheid met een onderwijsleergesprek is dat je bij een activerende aanpak de leerlingen voortdurend aanzet tot denken in plaats van luisteren naar de uitleg van de leraar. Je kan leerlingen aanzetten tot denken door verschillende uitdagende opdrachten te geven.

Coachen

Het is belangrijk om leerlingen voldoende te begeleiden zodat ze aangemoedigd worden om de volgende stap in hun leerproces te kunnen zetten. De leerkracht zal feedup, feedback en

feedforward moeten geven aan de leerlingen zodat ze verder kunnen groeien. Ook hier kan je als leerkracht differentiatie toepassen. Sommige leerlingen hebben meer nood aan begeleiding en coaching bij een opdracht dan andere leerlingen.

Structureren

Zoals eerder vermeld zal de leerkracht leerlingen niet enkel moeten motiveren om te kunnen leren. De leerinhouden moeten ook gestructureerd aangeboden worden zodat leerlingen de leerstof stapsgewijs kunnen verwerken en verbanden tussen de leerstofgehelen kunnen leggen.

Je kan dit doen door als leerkracht vooraf een goede planning te maken en een strategie uit te werken. Maak de leerlingen ook duidelijk welke delen er belangrijk zijn. Het is ook belangrijk dat je zorgt voor een rode draad doorheen je lessen en dat je deze rode draad ook behoudt.

Evenwicht zoeken

Het is onmogelijk om de vier dimensies tegelijk uit te voeren. Er moet naar een evenwicht worden gezocht. Alleen dan zal het MACS-model kunnen helpen bij het vormen van krachtige leeromgevingen (De Witte & Schelfhout, 2015).

5.2.4 Hoe ga je met differentiatie aan de slag?

We weten nu dat differentiëren een essentieel onderdeel is om de leerlingen de extra ondersteuning te bieden die ze nodig hebben. Differentiatie zorgt er ook voor dat alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Maar hoe kan je nu differentiëren?

5.2.4.1 Bloom versus Kolb

Taxonomie van Bloom

De taxonomie van Bloom wordt gebruikt om veel leerdoelen te identificeren op basis van cognitief vermogen. Deze taxonomie kan gebruikt worden bij het ontwikkelen van leerdoelen, afgestemd op het niveau van de leerling. Het is dan gemakkelijker om basis- en verdiepingsdoelen te formuleren. Nadien kunnen deze doelen verdeeld worden onder de leerlingen. Sommige leerlingen krijgen dan de kans om de basisdoelen te behalen, terwijl anderen alleen de verdiepingsdoelen zien.

Benjamin Bloom (Bloom, 1984) onderscheidde veel studiegebieden. Dit onderzoek richt zich op het cognitieve niveau. Ook hier worden weer zes denkniveaus onderscheiden, met oplopende moeilijkheidsgraad.

Onthouden: Bloom start bij het onthouden van de leerstof. Hiermee wordt het bovenhalen en herinneren van de leerstof bedoeld. Wat kunnen de leerlingen zich nog herinneren? Als we het onderwerp budgetteren nemen, kunnen we vragen aan de leerlingen wat ze zich herinneren rond dit onderwerp.

Begrijpen: vervolgens wordt er overgegaan naar een moeilijker niveau: 'begrijpen'. Kortom gaan de leerlingen betekenis geven aan bepaalde informatie. Kunnen ze bepaalde begrippen

uitleggen en vergelijken met elkaar? Wat is de interpretatie? Bij budgetteren is het belangrijk dat de leerlingen de begrippen inkomsten en uitgaven kunnen uitleggen.

Toepassen: ze gaan de leerstof die ze reeds gezien hebben toepassen in nieuwe situaties. De leerlingen stellen het maandelijks budget op binnen het onderwerp budgetteren.

Evaluëren: in deze stap gaan ze de geziene informatie opdelen in verschillende onderdelen.

Analyseren: dit wil zeggen dat de leerlingen de waarde van ideeën en materialen gaan beoordelen door het ontwikkelen en toepassen van criteria.

Creëren: de leerlingen ontwikkelen nieuwe ideeën, oplossingen of producten. De leerlingen leren om kennis samen te brengen en te herorganiseren.

Onderstaande afbeelding toont aan welke werkwoorden gebruikt kunnen worden bij het opstellen van doelen, per moeilijkheidsgraad :

Onthouden	Begrijpen	Toepassen	Analyseren	Evaluëren	Creëren
					
Herkennen Opsommen Beschrijven Identificeren Herinneren Benoemen Aanwijzen Vinden	Interpreteren Toelichten Classificeren Samenvatten Afleiden Vergelijken Uitleggen	Uitvoeren Gebruiken Hanteren	Onderscheiden Organiseren Ontleden Integreren Structureren Deconstrueren	Checken Coördineren Bekritisieren Beoordelen Testen Vaststellen Monitoren	Visualiseren Reorganiseren Plannen Ontwerpen Producteren Construeren

Figuur 5: Lucassen, M. (2018). *De Taxonomie van Bloom: inhoudelijk goed, maar vaak fout gebruikt* [Foto]. Geraadpleegd van <https://www.vernieuwendewijs.nl/de-taxonomie-van-bloomvaak-verkeerd-gebruikt-maar-zo-werkt-het-wel/>

Omdat de eerste drie categorieën minder complexe vaardigheden omvatten, worden ze ook wel 'denkvaardigheden van een lagere orde' genoemd. De laatste drie categorieën omvatten wel moeilijkere en complexere vaardigheden, vandaar de term "hogere orde denkvaardigheden". Deze aanduidingen betekenen niet dat de ene minder belangrijk is dan de andere, maar dat de moeilijkheidsgraad toeneemt naarmate je verder komt naar het volgende niveau. Deze verzameling bronnen is een handig hulpmiddel voor leerkrachten. Taxonomieën helpen leraren een duidelijker beeld te krijgen van de leerdoelen van leerlingen. Leerlingen hebben immers meer uitdagende en complexe denkvaardigheden nodig (Lucassen, 2018).

Leerstijlen van Kolb

Een tweede manier om differentiatie toe te passen is via de leerstijlen van Kolb. Voordat we ons verder verdiepen in de verschillende werkvormen, gaan we eerst verkennen wat deze leerstijlen nu precies inhouden.

Als we het hebben over de leerstijl / leerprofiel is het belangrijk dat we weten dat elke leerling een andere manier van leren heeft. Het model van Kolb gaat er van uit dat het leren plaatsvindt in 4 fasen: denker – dromer – doener – beslisser. Iedereen heeft één of meerdere voorkeursstijlen, elke met hun sterktes en valkuilen.

Leerstijl 1 – Doener

Doeners zijn praktisch ingesteld en leren het meest uit actieve ervaringen. Bij het onderwerp budgetteren kunnen de leerlingen een actief spel spelen in groep. Zo leren ze uit actieve ervaringen.

Leerstijl 2 – Dromer

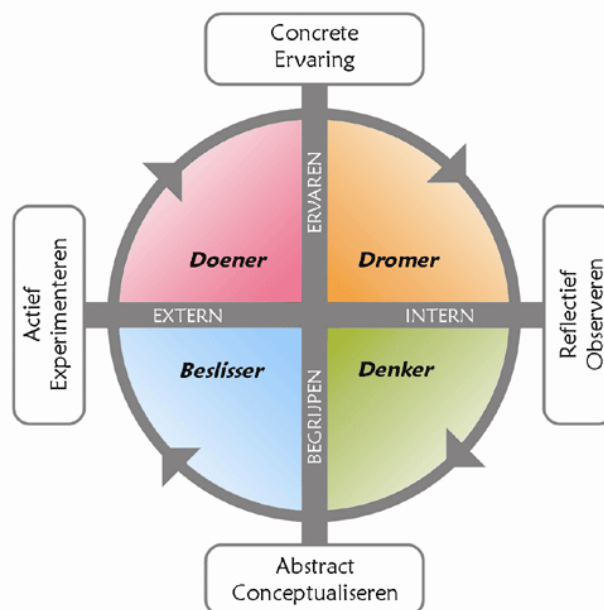
Dromers gebruiken hun verbeeldingskracht om situaties vanuit verschillende perspectieven te bekijken.

Leerstijl 3 – Denker

Denkers leren het meest uit observatie en interne reflectie. De leerlingen kunnen bijvoorbeeld een gegeven situatie observeren en vervolgens het maandelijks budget opstellen.

Leerstijl 4 – Beslisser

Ten slotte zijn er beslissers die de leercyclus van Kolb afsluiten. Deze leerstijl zoekt verbanden tussen theorie en praktijk. Ze zijn gericht op de toepassing van praktische ideeën.

Figuur 6: Leerstijlen van Kolb. Geraadpleegd van <https://www.train-de-trainer.com/leerstijlen-van-kolb/>

5.2.4.2 Werkvormen

Leerkrachten hebben in grote mate de vrijheid om hun lessen op te bouwen zoals ze zelf willen, maar een leerkracht die een les aan het voorbereiden is moet ervoor zorgen dat de les goed en leerzaam is. Daarnaast is het ook belangrijk dat een leerkracht rekening houdt met de vooropgestelde leerplandoelstellingen. Zowel tijdens een klassieke les, als tijdens een alternatieve les met differentiatie is het de bedoeling dat leerlingen voldoende worden aangesproken. Hoe meer de leerlingen betrokken worden bij de les hoe beter ze de leerstof zullen begrijpen en opnemen. In de loop der jaren zijn er verschillende didactische principes ontstaan. Deze didactische principes hebben we ook aangeleerd gekregen tijdens onze opleiding. Hoe meer en hoe zorgvuldiger deze didactische principes worden gehanteerd, hoe beter de kwaliteit van het lesgeven.

Zoals eerder vermeld kunnen leerlingen ook verschillen in leerprofiel, of kortweg: de manier waarop er geleerd wordt. Leerlingen kunnen op verschillende manieren de leerstof verwerken. Er bestaan veel verschillende soorten didactische werkvormen die leerkrachten kunnen toepassen in hun lessen. Hieronder een aantal voorbeelden van de meest gebruikte werkvormen.

Gespreksvormen

Er bestaan verschillende soorten gespreksvormen die kunnen gebruikt worden in de lessen. Denk maar aan een onderwijsleergesprek, een klasgesprek, een groepsdiscussie, enz. (Standaert et al., 2018).

(Begeleid) zelfstandig leren

Begeleid zelfstandig leren bevindt zich tussen begeleid leren en zelfstandig leren. Het is een didactische aanpak waarbij de verdeling van de verantwoordelijkheden tussen leraar en leerling verschuift in de richting van de leerling. Er zijn uiteraard vele vormen van begeleiding mogelijk. De leerlingen kunnen bij deze werkvorm zelfstandig aan de slag met een werkbundel. De leerkracht begeleidt waar nodig. De leerkracht voorziet ook verbeter sleutels die de leerlingen kunnen gebruiken (Standaert et al., 2018).

Groepswerk

Bij het groepswerk wordt samenwerken gebruikt als middel om te leren. Er bestaan veel verschillende soorten werkvormen waarbij de leerlingen kunnen samenwerken in groep. Denk aan verschillende spelletjes die de leerlingen kunnen spelen in groep zoals bijvoorbeeld een bordspel, bingo, kwartet enz. Ook simulatiespellen en rollenspellen worden gespeeld in groep (Standaert et al., 2018).

Groepswerk kan voldoende gedifferentieerd zijn. Leraren kunnen onderscheid maken volgens verschillende groepeeringsvormen. In de meeste klassen is er veel variatie tussen leerlingen. Er bestaan dus twee verschillende groepen: de homogene groep en de heterogene groep. De beste manier om te differentiëren doet zich voor wanneer leerkrachten heterogene groepen vormen. Er zijn een aantal redenen waarom deze groepsaanpak zo goed werkt in de klaspraktijk.

De eerste reden omvat de verwerking van de verschillende leerinhouden. Zo kunnen leerlingen met een lager beheersingsniveau gebaat zijn bij de samenwerking met leerlingen van een hoger beheersingsniveau. Ze kunnen elkaar helpen waar nodig. Een andere reden waarom heterogene groepswerken goed werken, zijn de sociale vaardigheden. In homogene groepen zullen leerlingen hun sociale vaardigheden minder moeten aanspreken dan in heterogene groepen. Wanneer klassen verdeeld worden in heterogene groepen, die af en toe eens veranderen van indeling, zullen de leerlingen groeien in hun sociale vaardigheden. Op deze manier komen ze ook meer in contact met diversiteit. Ze worden dan automatisch blootgesteld aan verschillende meningen, ervaringen, karakters en leerstijlen (Hermans, 2018).

Digitale leermiddelen

Digitale leermiddelen zijn niet meer weg te denken uit ons onderwijssysteem. Corona heeft alle leerkrachten verplicht om na te denken over online tools. Er zijn verschillende mogelijkheden om digitale leermiddelen in te zetten in de les. Belangrijk hierbij is dat het bijdraagt aan het leerrendement van de leerlingen en dat je de leerdoelen bereikt.

Tijdens de coronacrisis werd duidelijk dat het Vlaamse onderwijs een achterstand had op het vlak van digitalisering. De Vlaamse overheid maakte daarom een half miljard vrij voor investeringen in onder meer ICT-beleid, digitale leermiddelen, opleidingen en ICT-toestellen.

Leerlingen kunnen ook verschillen in leerprofiel, of kortweg: de manier waarop er geleerd wordt. Een leerkracht kan dus ook differentiëren op het niveau van leerprofielen door de leerlingen de keuze te geven op welke manier ze de leerstof graag willen verwerven en verwerken.

5.2.5 Wat zijn de voordelen van differentiatie?

Dit onderdeel wordt ingeleid met een passende uitspraak:

Figuur 7: Van Der Kooi, J. (z.d.). Mijn juf ... [Foto]. Geraadpleegd van <https://www.jufstuff.nl/2015/06/mijn-juf.html>

Differentiatie heeft voordelen zowel voor de leerkrachten als voor de leerlingen. Bovenstaande uitspraak verwijst naar een van de belangrijkste elementen van differentiatie: tempo. De leerkrachten houden tijdens differentiatie rekening met verschillende aspecten en tempo is daar één aspect van (Beelen, 2020).

5.2.5.1 Motivatie

Doordat leerkrachten rekening houden met de leerbehoeften van de leerlingen, zal de motivatie van de leerlingen natuurlijk stijgen. De motivatie van de leerlingen neemt toe bij 'leuke' en 'interessante' leerstof. Daarnaast kan ook uitdaging en verdieping de motivatie naar een hoger level brengen.

Kortom, differentiatie zorgt voor een hogere motivatie bij de leerlingen. Dit gebeurt door in te spelen op de verschillen van de leerlingen.

5.2.5.2 Leerwinst

Onder leerwinst verstaan we de toename van zowel vaardigheden als kennis van leerlingen gedurende een bepaalde periode. De leerkrachten proberen bij te dragen aan de ontwikkeling van de leerwinst van de leerlingen.

Het is belangrijk dat leerlingen vanuit hun voorkennis zelf zo veel mogelijk betekenis geven aan de leerstofinhoud (Castelein et al., 2016). Op deze manier wordt de informatie die ze bijleren ook vastgeklemd met de kennis die ze al hebben. Wanneer leerkrachten gaan differentiëren, spelen ze ook in op de voorkennis van de leerlingen. Dit kan gebeuren door bijvoorbeeld enkele vragen te stellen tijdens de inleiding van de les. Zo weet de leerkracht waar de leerlingen zich in het leerproces bevinden en op basis van deze voorkennis kan de leerkracht de les verder opbouwen (Beelen, 2020).

5.2.5.3 Coaching

Nu leraren steeds meer tijd besteden aan de individuele verschillen en behoeften van hun leerlingen, hebben ze ook meer tijd om de rol van coach op zich te nemen. Wanneer leerkrachten verschillende opdrachten geven waar leerlingen zelfstandig, individueel of in groepjes aan kunnen werken, kunnen ze hun tijd efficiënter besteden. Niet alleen zorgen de verschillende werkvormen hiervoor, maar ook de leerlingen die de regie over hun eigen leerproces in handen hebben (Beelen, 2020).

5.2.5.4 Klasmanagement

Als je van tevoren goed nadenkt over hoe je gaat differentiëren, gaat klassenmanagement vanzelf ook beter. Omdat leerlingen dan altijd bezig zijn, zullen ze minder snel het klassenmanagement verstoren. Hierdoor voelen leerlingen zich rustiger tijdens het oefenen en dat zul jij als leerkracht ook merken.

Wanneer leraren het woord 'differentiatie' horen, gaan er veel negatieve gedachten door hun hoofd. Ze weten vaak niet hoe ze moeten beginnen, en ze denken dat het groot is. Maar leraren kunnen ook differentiëren op een heel klein niveau: elke stap telt. Het valt niet uit te

sluiten dat er veel moeilijkheden aan verbonden zijn. Deze moeilijkheden worden hieronder opgesomd.

5.2.6 Kritische bedenkingen

Leerkrachten vinden het niet altijd makkelijk om te differentiëren. Daarom komen ze met enkele moeilijkheden aandragen wanneer het om differentiatie gaat. De meest voorkomende moeilijkheden worden besproken.

5.2.6.1 Tijdsnood

Een van de grootste nadelen die leraren noemden over differentiatie, was tijdsdruk. Goed differentiëren kost dus veel tijd, maar het heeft natuurlijk ook voordelen. Leraren die nieuw zijn met differentiatie zouden differentiatie systematisch moeten opbouwen in plaats van alle vormen in één les te plannen. Wanneer nieuwe benaderingen worden uitgetoetst, is de kans groot dat ze niet meteen het gewenste effect hebben (Castelein et al., 2016). Behoud van het materiaal is cruciaal: de leerkracht kan het later nog vele malen gebruiken.

5.2.6.2 Onwetendheid

Heel wat leerkrachten weten niet hoe ze op een efficiënte manier kunnen differentiëren. Deze onwetendheid houdt de leerkrachten ook tegen om de verschillende soorten differentiatie uit te proberen. Angst om niet alle leerinhouden te kunnen zien wegens tijdsnood en faalangst spelen hier een grote rol. Voor leerkrachten is het erg spannend om buiten hun comfortzone te stappen (Beelen, 2020).

5.2.6.3 Leerlingen zien onderlinge verschillen als een nadeel

Bij het toepassen van differentiatie houden leerkrachten rekening met verschillen, niveaus en leervoorkeuren van leerlingen. Na verloop van tijd beseffen leerlingen ook dat ze op een hoger of lager niveau zitten dan anderen. Sommige leerlingen zullen dit als een nadeel of een bedreiging zien. Het is dan ook de taak van de leerkracht om een veilige en positieve leersfeer in de klas te creëren en aan te tonen dat niveauverschillen zeker geen nadeel zijn. Dit kan worden bereikt door gebruik te maken van verschillende groepsindelingen en werkwijzen (Beelen, 2020).

5.2.6.4 Stijgende diversiteit in de klassen

Naarmate de samenstelling van klassengroepen diverser wordt, wordt het voor leerkrachten moeilijker om te differentiëren. De mate van verschillen zijn groter dan voorheen, en ook de sociale en culturele achtergronden zijn heel verschillend.

Om deze moeilijkheden te vermijden, zullen leerkrachten zich moeten verdiepen in deze beroepshouding. Alleen dan weten ze hoe ze moeten differentiëren en waar ze rekening mee moeten houden (Beelen, 2020).

5.2.7 Binnenklasdifferentiatie in het praktijkonderzoek van de bachelorproef

In het onderwijs is er al veel geschreven over de voordelen van differentiatie, maar het is nog steeds geen eenvoudige opdracht.

Differentiatie in de klas zorgt voor 'onderwijs op maat' en heeft als doelstelling om alle leerlingen in de klas optimale leeransen te bieden. Ik wil verder onderzoeken hoe we kunnen differentiëren tijdens een les financiële educatie. In het katholiek onderwijs valt deze educatie onder het vak Mens en Samenleving. In wat volgt wordt er verder ingegaan op economische en financiële competenties en op de financiële geletterdheid in Vlaanderen.

5.3 Financiële en economische geletterdheid

5.3.1 Wat is het?

De 16 sleutelcompetenties vormen de basis voor de nieuwe eindtermen. De eindtermen worden geformuleerd in functie van deze sleutelcompetenties en niet langer in functie van vakken of leergebieden. Er zijn verschillende bouwstenen voor de financieel-economische sleutelcompetentie. Eén van de bouwstenen is inzicht ontwikkelen in consumptiegedrag, inkomensverwerving en financiële producten om budgettaire gevolgen op korte en lange termijn in te schatten. Maar hoe zit het nu eigenlijk met de financiële geletterdheid in Vlaanderen?

Figuur 8: De 16 sleutelcompetenties

5.3.2 Hoe is het gesteld met de economische geletterdheid van onze leerlingen?

Om de drie jaar wordt er door de OESO, Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, het PISA-onderzoek afgenomen. PISA staat voor, Programme for International Student Assessment. Het PISA-onderzoek is een internationaal onderzoek dat 15-jarigen test op hun leesvaardigheid, wiskundige en wetenschappelijke geletterdheid, ongeacht in welke onderwijsvorm de leerlingen zitten. PISA mat in 2012 daarom naast deze hoofddomeinen ook voor de eerste keer de financiële geletterdheid bij 15-jarigen wereldwijd. Naast een kennistest krijgen de leerlingen ook een vragenlijst aangeboden. Per testjaar wordt één domein onder de loep genomen en komen de andere twee domeinen in beperktere mate aan bod.

In het PISA-onderzoek van 2018 werd er verder vooral gefocust op de leesvaardigheid van de leerlingen. Om te weten te komen hoe het gesteld is met de financiële geletterdheid van de leerlingen, moet men dus de resultaten uit het PISA-onderzoek van 2012 bestuderen. Het PISA-onderzoek van 2012 focuste zich dus onder andere op de financiële geletterdheid van 15-jarigen. (UGENT - vakgroep onderwijskunde, 2012)

De prestaties voor financiële geletterdheid werden opgesplitst in 5 vaardigheidsniveaus. Volgend tabel vergelijkt het aandeel leerlingen per vaardigheidsniveau tussen Vlaanderen en een gemiddeld OESO-land.

Niveau	Punten	OESO-gem.	Vlaanderen
5 of >5	Meer dan 624.63	9,7%	19,7%
4	549.86 tot 624.63	21,9%	30,4%
3	475.10 tot 549.86	30,2%	26,2%
2	400.33 tot 475.10	22,9%	15,1%
1 of <1	Minder dan 400.33	15,3%	8,7%

Figuur 9: Percentage leerlingen volgens hun hoogste niveau voor financiële geletterdheid

In Vlaanderen presteert 19,7% van de leerlingen op niveau 5 of hoger voor financiële geletterdheid. In de OESO-landen presteren maar 9,7% van de leerlingen op dit niveau. PISA beschouwt leerlingen op niveau 5 of hoger voor een bepaald domein als toppresterders voor dit domein. Hieruit kunnen we afleiden dat in Vlaanderen bijna 1 op 5 leerlingen toppresterders zijn voor financiële geletterdheid, terwijl dit gemiddeld in de OESO-landen over 1 op 10 leerlingen gaat.

Niveau 2 wordt als basisniveau voor financiële geletterdheid beschouwd. In het PISA-rapport wordt niveau 2 omschreven als het referentieniveau dat leerlingen moeten halen om volwaardig aan de samenleving te participeren als onafhankelijke en verantwoordelijke burgers.

In Vlaanderen haalt 8,7% van de leerlingen het basisniveau jammer genoeg niet. Gemiddeld in de OESO-landen gaat dit om 15,3% van de leerlingen. (UGENT - vakgroep onderwijskunde, 2012)

5.3.3 Financiële geletterdheid in België

Kristof De Witte, hoofddocent aan de Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen aan de KU Leuven, en collega's beschreven in een rapport hoe het niveau van financiële educatie is bij jongeren uit het secundair onderwijs. Als besluit van hun schrijven kunnen we zeggen dat op vlak van financiële geletterdheid Belgische jongeren in internationaal perspectief gemiddeld relatief goed scoren. Ze geven aan dat het belangrijk is om financiële educatie op school te voorzien. Financiële vaardigheden zijn essentieel om mee te doen in onze samenleving. De samenleving stelt steeds hogere eisen aan de financiële vaardigheden van burgers. Hierbij moet er voldoende aandacht zijn voor jongeren uit sociaal zwakkere groepen die thuis minder in contact komen met financiële socialisatie.

Ze geven wel aan dat de financiële geletterdheid bij jongeren zeker nog voor verbetering vatbaar is.

Verder geven ze ook het belang van financiële inclusie aan. Jongeren die in het bezit zijn van bijvoorbeeld een bankkaart scoren beter voor financiële geletterdheid dan leerlingen die niet over dergelijke producten beschikken. (De Witte, 2017)

5.4 Het onderzoeksdoel en de onderzoeksvraag

Zoals in de literatuur besproken is differentiatie onmisbaar om optimale leerkansen te bieden aan leerlingen. Leerkrachten moeten zoveel mogelijk differentiëren tijdens de lessen. Ik ga mijn onderzoek uitvoeren in het tweede leerjaar van de eerste graad A-stroom tijdens het vak Mens en Samenleving. Maar wat is het effect van differentiatie? Kunnen de leerresultaten verhoogd worden door differentiatie op het niveau van leerprofielen toe te passen tijdens de les? In dit wetenschappelijk onderzoek probeer ik op een antwoord te vinden op deze vragen.

Onderzoeksvraag:

Kunnen de leerresultaten verhoogd worden door differentiatie toe te passen tijdens de les Mens en Samenleving in de eerste graad A-stroom?

Deelvragen:

Op welke manieren kan men differentiëren tijdens de les?

Welke werkvormen kan men inzetten om te differentiëren?

6 Aanpak

6.1 Overzicht van de verschillende fasen van het onderzoek

In samenspraak met mijn promotor kwam ik tot het besluit om een wetenschappelijk project uit te voeren rond differentiatie binnen het vak Mens en Samenleving in de eerste graad A-stroom. Hierbij wilde ik onderzoeken of de leerresultaten verhoogd kunnen worden door differentiatie toe te passen tijdens de les.

De eerste stap was bepalen op welke school ik mijn onderzoek zou uitvoeren. Ik heb mijn onderzoek uitgevoerd op de SJKS in Sint-Niklaas. Dit is de school waar ik tijdens het tweede semester van het academiejaar 2022-2023 mijn keuzestage uitvoerde. Tijdens deze stage kreeg ik de kans om gedurende een drietal weken het vak Mens en Samenleving te geven aan verschillende klassen van 2A in de richting Moderne Wetenschappen. Ik leerde de leerlingen hierdoor beter kennen tijdens de les, maar ook tijdens een aantal andere schoolactiviteiten. Op deze manier werden zij dan ook het ideale testpubliek om mijn onderzoek bij uit te voeren.

Tijdens deze stage vertelde ik mijn mentoren over het onderwerp van mijn bachelorproef. Zij waren onmiddellijk enthousiast. Samen met hen legde ik in de eerste week na de paasvakantie een datum vast voor het uitvoeren van mijn onderzoek.

Vervolgens hebben we het onderwerp van het onderzoek bepaald. Mevrouw De Lille en mevrouw Vastenhaeck, de vakleerkrachten van Mens en Samenleving in 2A, bezorgden mij de leerplandoelstellingen die ze moesten realiseren na de paasvakantie.

Concreet gaat het over LPD 9: De leerlingen maken in gesimuleerde situaties budgettaire keuzes voor zichzelf rekening houdend met beschikbare middelen. En over LPD 24: De leerlingen ontleden een gesimuleerd gezinsbudget vanuit een inzicht in het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn.

Ik ging hiermee aan de slag en heb de lessen uitgewerkt rond het thema budgetteren.

In de derde stap bekeek ik hoe ik een mogelijke verandering in de leerresultaten op basis van differentiatie kan onderzoeken. Ik koos ervoor om te werken met twee testklassen en twee controleklassen. De testklassen (2MWA en 2MWc) kregen een differentiatieles rond het thema budgetteren. De leerlingen uit de controleklas (2MWf en 2MWd) kregen twee klassieke lessen.

Van zodra het onderwerp afgelijnd was, ging ik op zoek naar hoe ik de klassieke les en de volledig gedifferentieerde les rond budgetteren het beste kon uitwerken. Vanuit de literatuurstudie heb ik geleerd dat differentiatie onmisbaar is tijdens de lessen. Om me verder te verdiepen in differentiatie besloot ik om twee enquêtes te maken. Als eerste maakte ik een enquête rond differentiatie voor de leerkrachten. Zo kon ik achterhalen wat wel en wat niet werkt op vlak van differentiatie volgens de leerkrachten.

Vervolgens heb ik ook een enquête gemaakt voor de leerlingen die de differentiatielessen krijgen. Op deze manier kon ik achterhalen op welke manier deze leerlingen het best leren en wat hun leervoorkeuren zijn. In de volgende punten worden de enquêtes besproken. De enquêtes zijn ook terug te vinden in bijlage 1 en bijlage 2.

Na de lessen kregen alle klassen dezelfde toets. Deze toets is terug te vinden in bijlage 11. Vervolgens werden de resultaten van de leerlingen die de klassieke les volgden vergeleken met de leerlingen die de differentiatieles volgden. De resultaten hiervan worden verder in de bachelorproef besproken.

6.2 Enquêtes

6.2.1 Enquête leerkrachten

Als eerste heb ik een enquête gemaakt voor de leerkrachten.

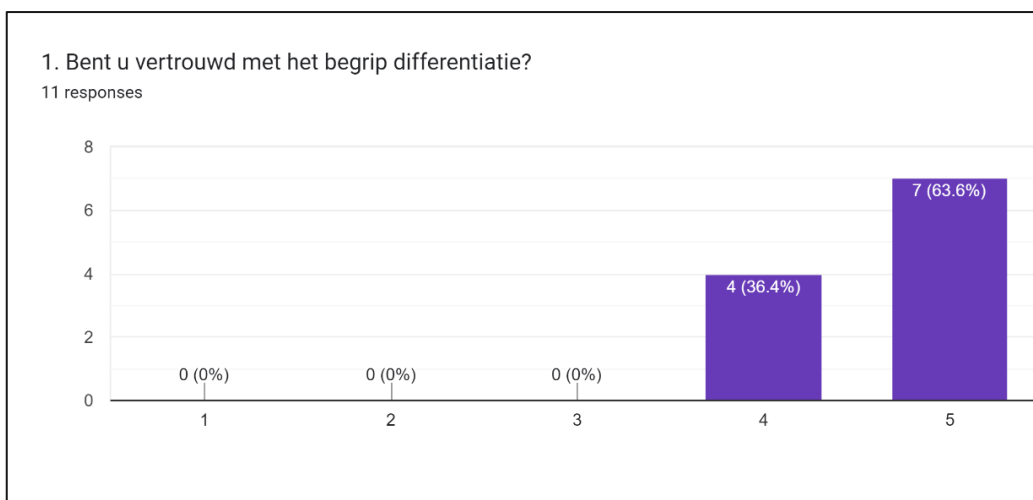
De enquête heb ik online gemaakt via Google Formulieren. Vervolgens kon ik deze makkelijk en snel verspreiden. Ik heb de enquête via mail naar verschillende scholen doorgestuurd met de vraag of de leerkrachten die een economisch vak geven (liefst leerkrachten die het vak Mens en Samenleving geven) deze enquête zouden willen invullen.

De enquête heb ik doorgestuurd naar verschillende scholen in Sint-Niklaas, namelijk SJKS, Broederschool Handel, Broederschool Humaniora en OLVP. Elf respondenten vulden de enquête in.

Daarna ben ik aan de slag gegaan met het verwerken van de verkregen informatie. Hieronder bespreek ik de verkregen antwoorden van de leerkrachten.

6.2.1.1 Respons enquête leerkrachten

Het begrip differentiatie

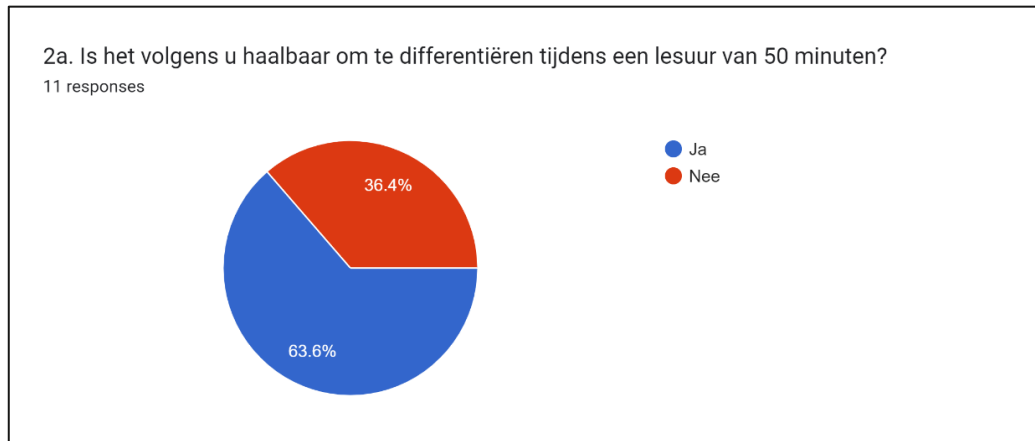

1: Ik ben helemaal niet vertrouwd met dit begrip

5: Ik ben heel erg vertrouwd met dit begrip

Alle leerkrachten die de enquête hebben ingevuld zijn vertrouwd met het begrip differentiatie.

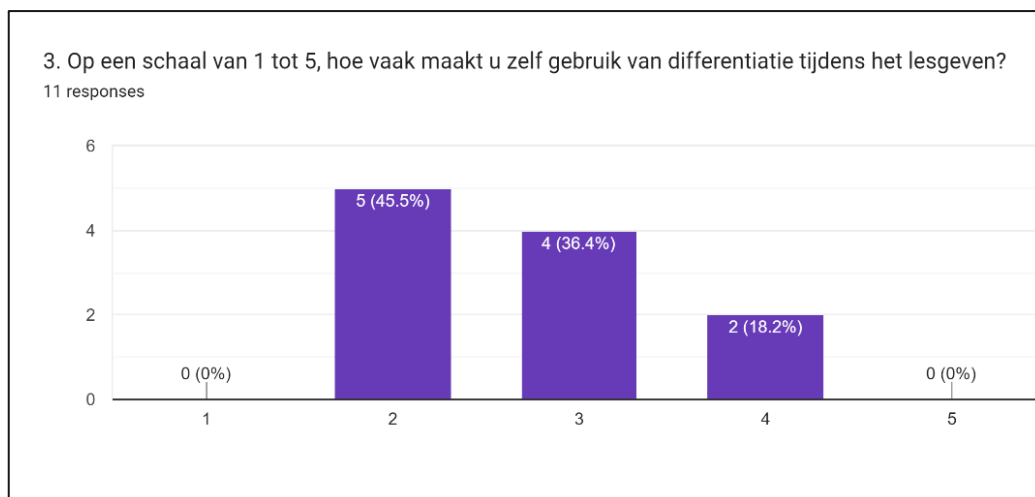
Haalbaarheid om te differentiëren tijdens een lesuur van 50 minuten

Ongeveer 64% van de leerkrachten vindt het haalbaar om te differentiëren tijdens een lesuur van 50 minuten. Ongeveer 36% daarentegen vindt dat dit niet haalbaar is.

Op de vraag waarom dit wel of niet haalbaar is, kreeg ik verschillende antwoorden. De leerkrachten gaven aan dat ze druk ervaren. Ze hebben het vooral over tijds- en leerplandruk. Ze gaven ook aan dat er veel leerlingen in een klas zijn waardoor er geen optimale spreiding van aandacht mogelijk is. In de literatuurstudie, bij de kritische bedenkingen, werd er ook aangegeven dat tijdsdruk een van de grootste nadelen is die leraren opnoemen.

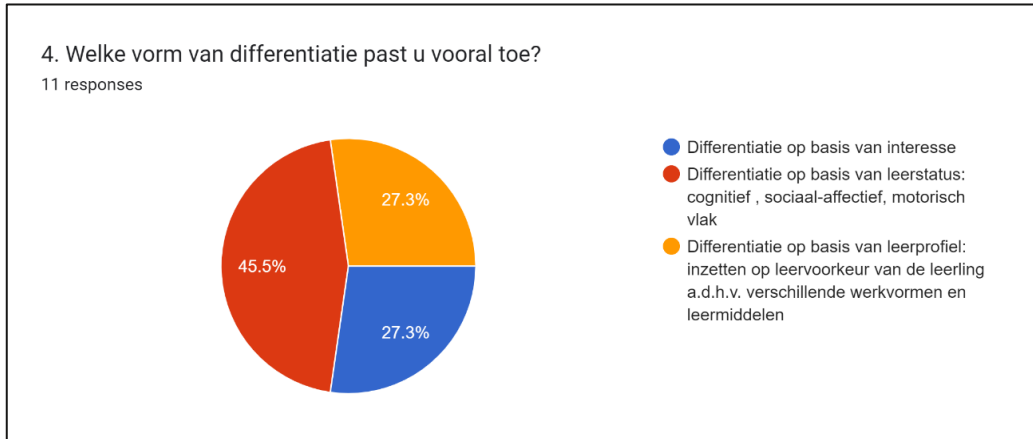
Hoe vaak maken leerkrachten gebruik van differentiatie tijdens het lesgeven

1: Nooit
5: Altijd

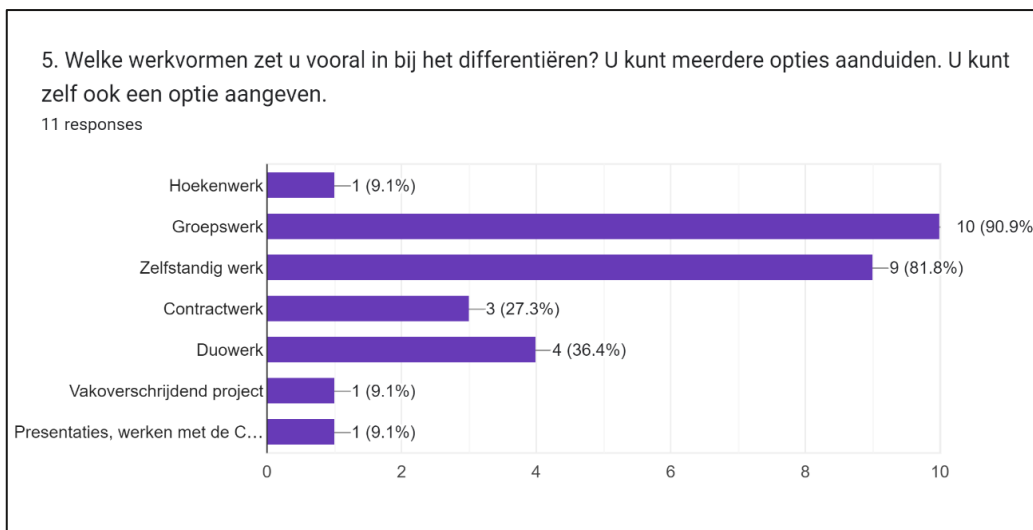
Het is zorgwekkend om vast te stellen dat 45% van de leerkrachten die de enquête hebben ingevuld zelden gebruik maakt van differentiatie tijdens het lesgeven. Maar 18% van de leerkrachten past vaak differentiatie toe in hun lessen.

Vormen van differentiatie

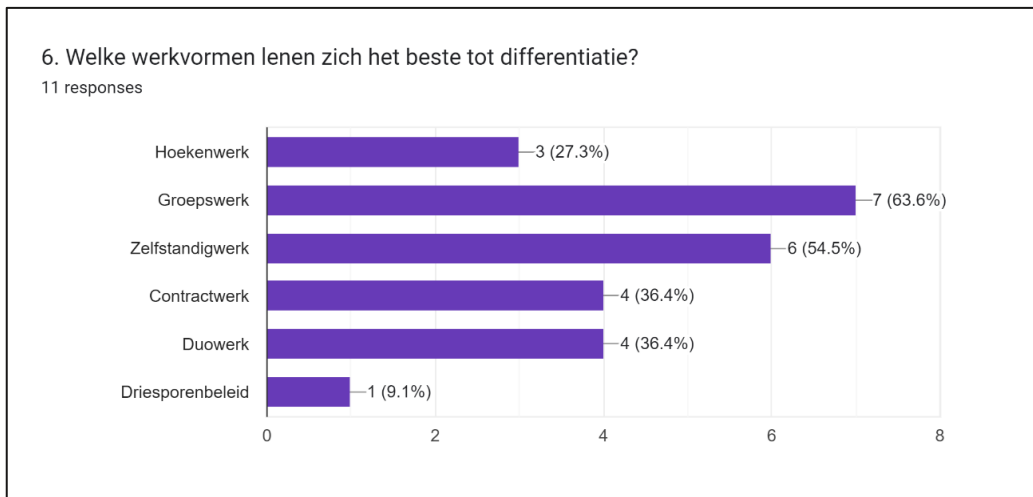
Vanuit deze vraag kunnen we afleiden dat leerkrachten die differentiatie toepassen dit zowel op basis van leerstatus, interesse als op basis van leerprofiel doen. Differentiatie op basis van leerstatus wordt het vaakst gebruikt. Differentiatie op basis van interesse en leerprofiel worden allebei evenveel gebruikt. Zoals besproken in de literatuurstudie kunnen we ook differentiëren vanuit het MACS-model, de taxonomie van Bloom en de leerstijlen van Kolb.

Werkvormen bij het differentiëren

De meeste leerkrachten zetten de werkvormen groepswerk en zelfstandig werk in om te differentiëren. In de literatuurstudie werd er ook aangegeven dat er via groepswerk op verschillende manieren gedifferentieerd kan worden en dat via zelfstandig werk de leerlingen op eigen tempo kunnen werken.

Werkvormen die zich het beste lenen tot differentiatie

Ook bij de vraag welke werkvormen zich het beste lenen tot differentiatie stemden de leerkrachten het meest op groepswerk en zelfstandig werk.

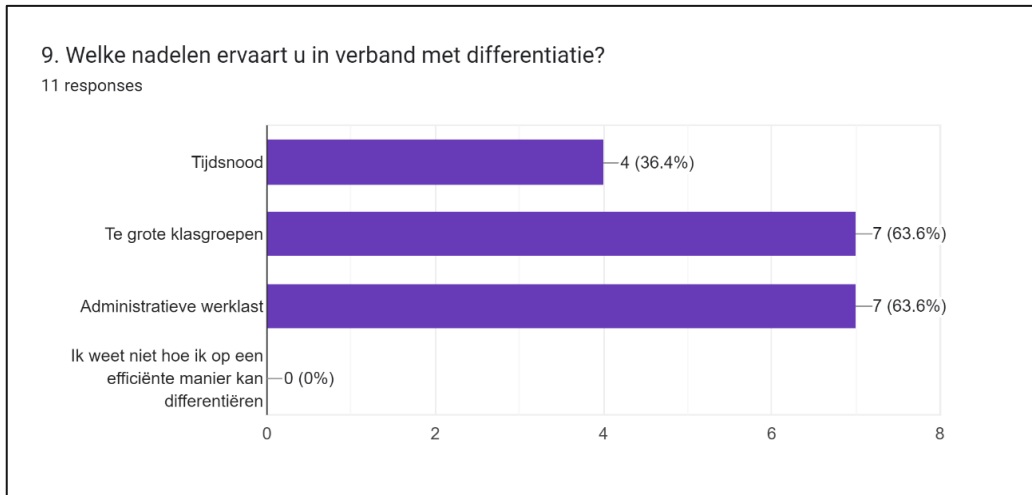
Voorbeelden differentiatie die vlot verlopen in de klas

Ik wilde graag weten welke vormen van differentiatie vlot verlopen in de klas. Op deze vraag gaven de leerkrachten diverse antwoorden. Leerkrachten gaven aan dat ze leerlingen laten kiezen uit aangereikte lesonderwerpen. Daarnaast voorzien ze ook vaak verdiepingsoefeningen voor sterkere leerlingen.

Voorbeelden differentiatie die niet vlot verlopen in de klas

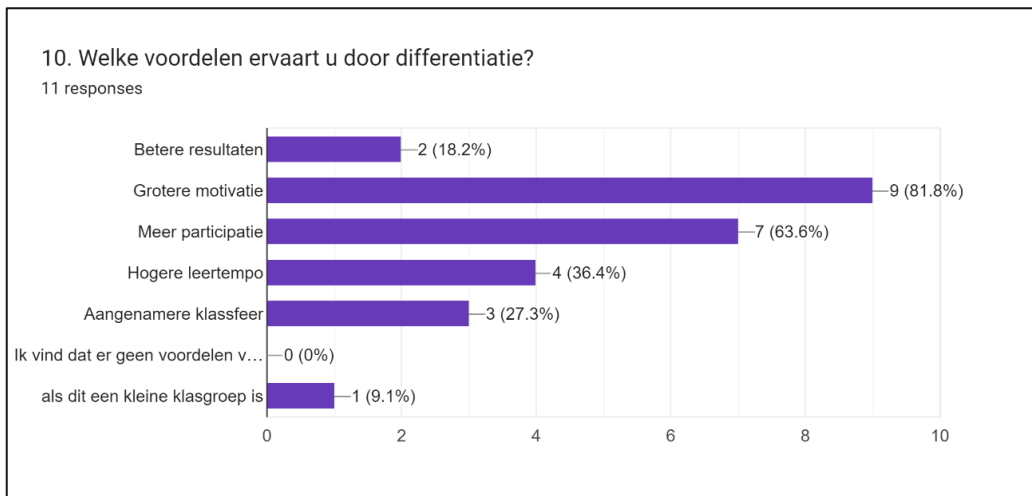
Natuurlijk wilde ik ook weten welke vormen van differentiatie volgens de leerkrachten niet vlot verlopen in de klas. Ook op deze vraag kreeg ik verschillende antwoorden. Presenteren vinden de leerkrachten bijvoorbeeld niet vlot verlopen in de klas. Er is vaak te weinig aandacht en teveel lawaai. Uitleg op verschillend niveau geven vinden de leerkrachten ook niet vlot verlopen omdat er andere leerlingen zijn die zich vervelen.

Nadelen differentiatie

De administratieve werklast en de te grote klasgroepen blijven volgens de leerkrachten de twee grootste nadelen wat betreft differentiatie.

Voordelen differentiatie

De meeste leerkrachten ervaren een grotere motivatie bij de leerlingen door differentiatie. Daarnaast ervaren ze ook meer participatie van de leerlingen en een hoger leertempo.

6.2.1.2 Conclusie enquête leerkrachten

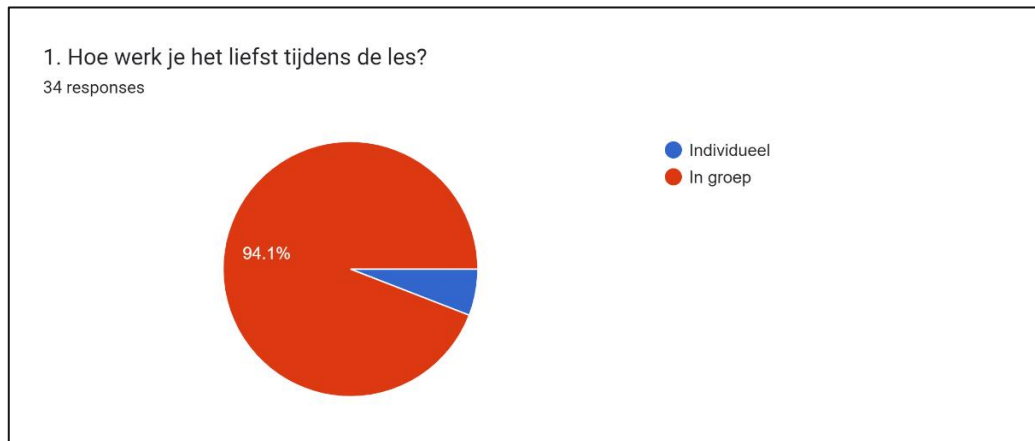
Wij kunnen concluderen dat de meeste leerkrachten weten wat differentiatie is, maar passen dit toch zelden toe in hun lessen. Dit komt omdat de leerkrachten het niet altijd haalbaar vinden om te differentiëren tijdens de les wegens tijdsdruk en administratieve werklast. Dit werd ook besproken in de literatuurstudie bij de kritische bedenkingen.

6.2.2 Enquête leerlingen

Vervolgens heb ik ook een enquête gemaakt voor de leerlingen van de klassen die de volledig gedifferentieerde les zouden krijgen. De twee andere klassen, 2MWf en 2MWd, vulden deze enquête niet in. Zij krijgen een klassieke les zonder differentie.

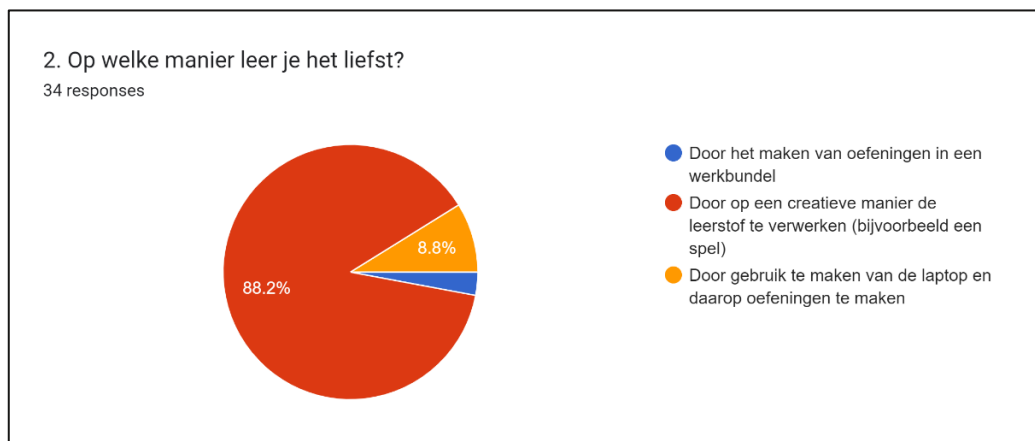
6.2.2.1 Respons enquête leerlingen

Individueel of in groep leren

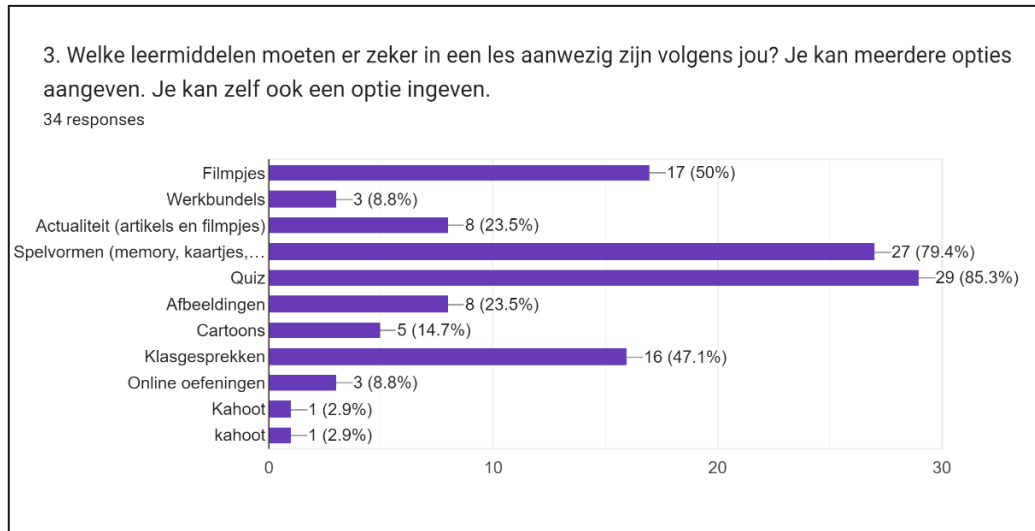
Bijna alle leerlingen werken het liefst in groep tijdens de les.

Manier van leren

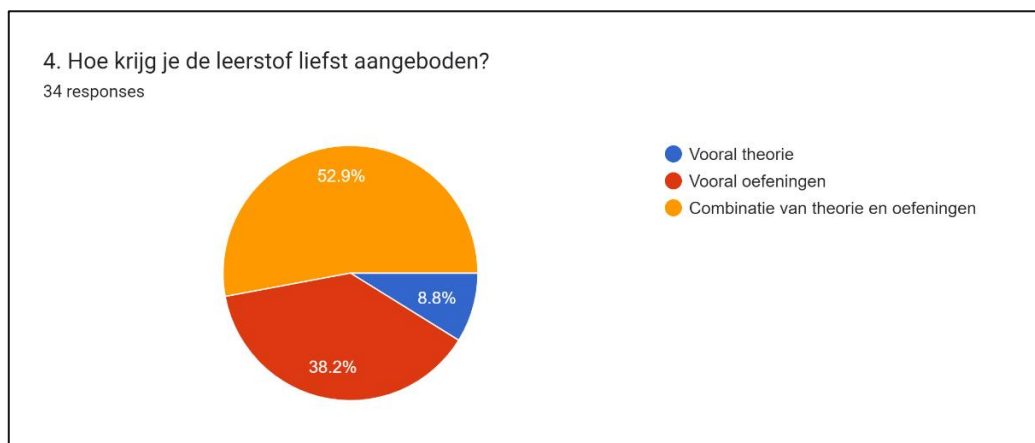
De meeste leerlingen, maar liefst 88%, geven aan dat ze het liefst leren door de leerstof op een creatieve manier te verwerken.

Leermiddelen

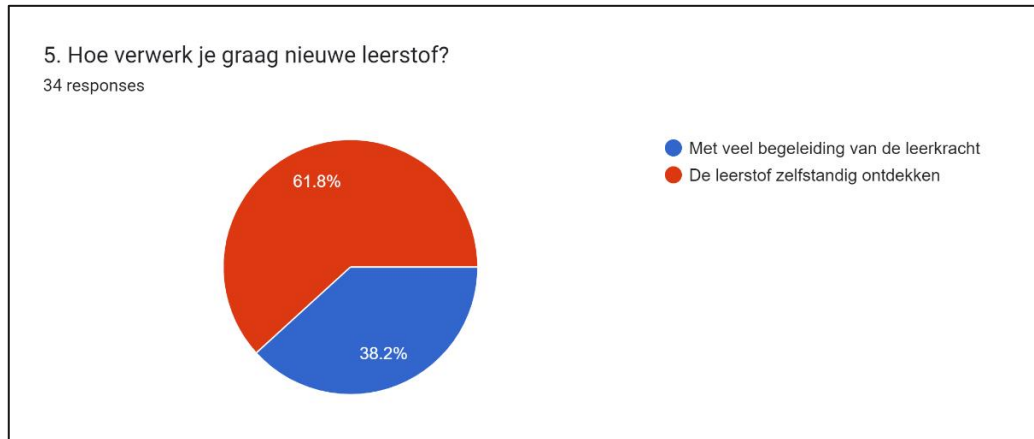
De leerlingen gaven aan dat een quiz, spelvormen, filmpjes en klasgesprekken zeker aanwezig moeten zijn in een les.

Aanbod leerstof

De leerlingen gaven aan dat ze de leerstof het liefst aangeboden krijgen door een combinatie van theorie en oefeningen. Ongeveer 38% van de leerlingen gaf aan dat ze het liefst de leerstof aangeboden krijgen door vooral oefeningen te maken.

Verwerking van nieuwe leerstof

Ongeveer 60% van de leerlingen gaf aan dat ze de nieuwe leerstof het liefst zelf ontdekken.

6.2.2.2 Conclusie enquête leerlingen

We kunnen concluderen dat de leerlingen het liefst in groep werken door de leerstof te verwerken op een creatieve manier.

6.3 Ontwikkelde leermiddelen les met differentiatie

Op basis van de resultaten van de enquête heb ik er voor gekozen om een werkbundel te maken. Je vindt deze werkbundel in bijlage 3.

Daarna ben ik aan de slag gegaan met het uitwerken van de gedifferentieerde les. Nadat de leerlingen de enquête hebben ingevuld, bleek dat veel leerlingen filmpjes over de leerstof willen in de les. Daarom begint de les met een filmpje over wat een budget is en hoe je een budget opstelt. Dit filmpje zal de leerlingen hun interesse wekken. Vervolgens beantwoorden de leerlingen een aantal vragen over dit filmpje.

Als we terug kijken naar de resultaten van de enquête dan zien we dat de meeste leerlingen de leerstof graag op een creatieve manier verwerken. Om in te spelen op differentiatie op basis van deze leerprofielen heb ik verschillende creatieve opdrachten en spelvormen voorzien voor deze les.

Als eerste activerende werkvorm heb ik gekozen voor een combinatieoefening. De leerlingen worden verdeeld in groepjes en krijgen verschillende kaartjes. Op elke kaart staat een inkomst of een uitgave. De leerlingen overleggen in groep en plaatsen de kaarten onder de juiste categorie. De uitgaven kunnen verder verdeeld worden in twee grote groepen. De leerlingen verbinden de verklaring met de juiste soort uitgave en verdelen de kaartjes met de uitgaven verder in vaste uitgaven en variabele uitgaven.

Een tweede werkvorm die ik ontwikkelde is het spel 'Budgetpret'. Dit spel spelen de leerlingen in groepjes van vier of vijf leerlingen. De leerlingen kruipen tijdens dit spel in de huid van een ander persoon. In de literatuurstudie werd aangetoond dat hoe beter een leerkracht erin slaagt aansluiting te vinden bij interesses van leerlingen, hoe gemotiveerder leerlingen zullen zijn om zich in te zetten tijdens de leeractiviteiten. Om in te spelen op differentiatie op basis van interesse, kunnen de leerlingen per groep een situatie kiezen waar hun voorkeur of interesse het meest naar uitgaat.

De leerlingen lezen de situaties en het spelverloop in hun werkbundel. Elke groep krijgt bij de start van het spel een maandelijks inkomen. De bedoeling is om dit inkomen op een zo realistisch en verantwoord mogelijke manier uit te geven. Per team krijgen de leerlingen 14 uitgavenkaarten en 14 kaarten waar ze het bedrag voor elke uitgavenpost noteren. Deze kaarten kunt u terugvinden in bijlage 5.

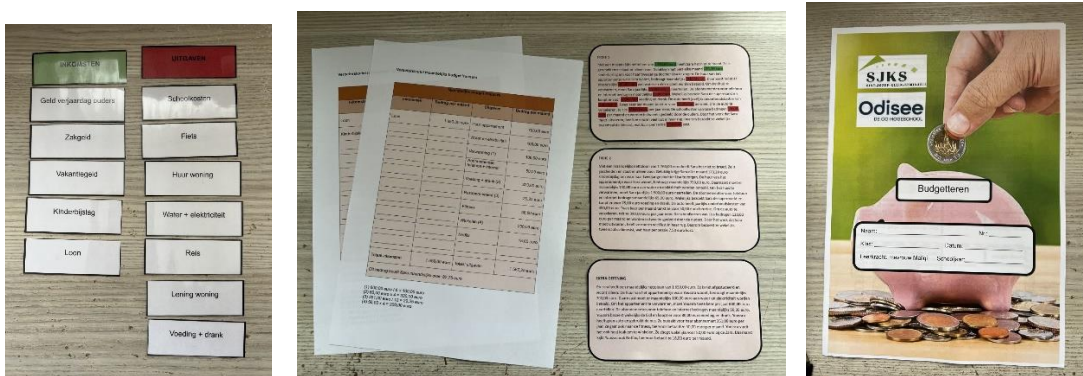
In een tweede spelfase worden de leerlingen verder uitgedaagd door dezelfde oefening te doen met een kleiner budget. Kunnen de leerlingen ook nu de juiste prioriteiten stellen?

Na het spel gaan de leerlingen individueel aan de slag om een maandelijks budget op te stellen. We zetten hier in op differentiatie volgens moeilijkheidsgraad. De leerlingen hebben de keuze uit twee fiches. Ze kiezen voor fiche 1 als ze nog moeite hebben om zelf het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven te maken. In deze fiche zijn de inkomsten en uitgaven al voor de leerlingen aangeduid. De leerlingen die geen moeite meer hebben met het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven kiezen voor fiche 2. Zij maken zelf het onderscheid tussen de inkomsten en uitgaven.

Indien de leerlingen klaar zijn, nemen ze de verbeter sleutel erbij en gaan ze aan de slag met verbeteren. Elke leerling doet dit op eigen tempo. De leerlingen die al sneller klaar zijn met het verbeteren krijgen nog een derde fiche om de leerstof extra in te oefenen. Op deze manier spelen we ook in op differentiatie op basis van tempo, dat in de literatuurstudie ook werd aangehaald als een belangrijk aandachtspunt.

De werkbundel is zo samengesteld dat je op 1 lesuur van 50 minuten met verschillende vormen van differentiatie aan de slag gaat om de leerstof van budgetteren te verwerken.

6.3.1 Uitgewerkt materiaal

Figuur 10: uitgavenkaarten Budgetspel

6.4 Bespreking verloop differentiatieles

Op 20 en 21 april gaf ik de differentiatieles aan de klassen 2MWa en 2MWc. In beide klassen zitten 21 leerlingen.

Na de inleiding, werd de klas in 5 groepen verdeeld en gingen de leerlingen aan de slag met de werkbundel. Gedurende de les liep ik tussen de groepjes rond en observeerde ik de leerlingen aandachtig. Indien nodig gaf ik extra uitleg bij het spel of de op te lossen vragen.

Op het einde van de les nam ik nog even kort de tijd om te luisteren naar de opmerkingen van de leerlingen en kondigde ik de toets aan. De resultaten van de toets volgen verder. De bijhorende lesvoorbereiding van de differentiatieles met het didactisch materiaal is terug te vinden in bijlage 8.

Figuur 11: Foto's genomen tijdens de differentiatieles

6.5 Reflectie differentiatieles

Ik kijk met een zeer fijn en positief gevoel terug op de gedifferentieerde les. De leerlingen waren zeer enthousiast en hebben gedurende heel de les goed meegedaan. De activerende en creatieve werkvormen verliepen ook zeer goed.

Toch zijn er een aantal kleine zaken die ik in de toekomst anders zou doen. Zo kregen de leerlingen voor het spel 'Budgetpret' 15 minuten voor beide levels. Ik merkte dat na deze tijd nog niet alle groepjes klaar waren met het spel. Het is dus zeker aan te raden om meer tijd te voorzien voor het spel 'Budgetpret', zodat de leerlingen in de groepjes ook volledig klaar zijn.

6.6 Uitwerking van de klassieke les zonder differentiatie

De klassieke les zonder differentiatie werd gegeven aan de klassen 2MWf en 2MWd.

De leerlingen kregen ook een werkbundel. Je vindt deze werkbundel in bijlage 9. Deze werkbundel verschilt van de werkbundel van de differentiatieles omdat deze werkbundel geen differentiatie bevat. Tijdens de les werd de bundel klassikaal ingevuld en overlopen.

6.7 Bespreking verloop klassieke les zonder differentiatie

Eerst volgde een inleiding en daarna volgden de instructies. Vervolgens konden de leerlingen aan het werk. De klassen 2MWf en 2MWd hebben de bundel tijdens de les ingevuld. De leerlingen werkten goed.

Op het einde van de les nam ik nog even kort de tijd om de toets aan te kondigen. De resultaten van de toets kan je terug vinden onder punt 7 van deze bacherloproef. De bijhorende lesvoorbereiding van de klassieke les met het didactisch materiaal is terug te vinden in bijlage 10.

Figuur 12: Foto's genomen tijdens de klassieke les

6.8 Toets

Na de lessen kregen de vier klassen een toets over de leerstof van budgetteren. Alle klassen kregen dezelfde toets (zie bijlage 11). De toets werd afgenomen door de vakmentoren de eerstvolgende les na mijn les bij de verschillende klassen.

De toets bestaat uit drie vragen. Bij de eerste vraag noteren de leerlingen een voorbeeld van een inkomst en een uitgave. Bij de tweede vraag leggen de leerlingen het verschil uit tussen

vaste uitgaven en variabele uitgaven en bij de derde vraag stellen de leerlingen het maandelijks budget op voor de gegeven situatie.

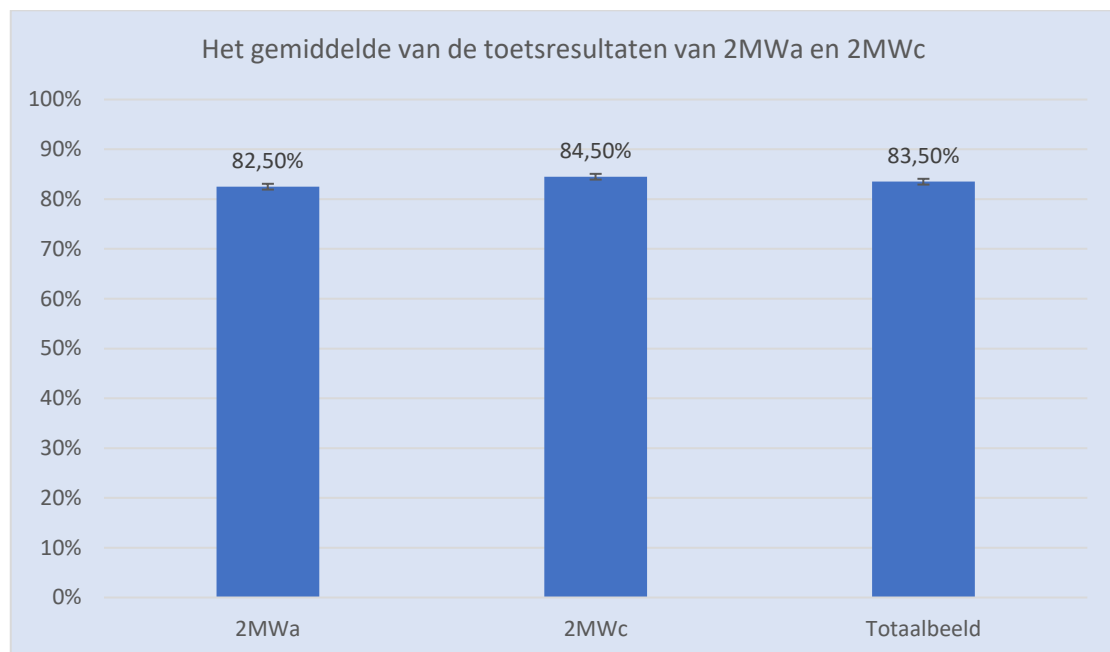
Op het einde volgt een korte zelfreflectie die de leerlingen kunnen invullen.

Nadien ben ik aan de slag gegaan met het verbeteren van alle toetsen om zo de resultaten van de verschillende klassen te vergelijken en een besluit te kunnen trekken. Deze resultaten lees je verder onder punt 7.

7 Resultaten

Nadat alle lessen in de vier verschillende klassen zijn gegeven werd het tijd om de toetsen af te nemen. Daarna kon ik aan de slag gaan met het verbeteren van alle toetsen. In dit wetenschappelijk onderzoek wilde ik vooral nagaan of het leerrendement zou verbeteren door in te zetten op differentiatie. Hebben de leerlingen die de differentiatieles kregen betere punten behaald dan de leerlingen die de klassieke les kregen? In wat volgt worden de resultaten van de verschillende klassen besproken aan de hand van verschillende grafieken.

7.1 Het gemiddelde van de toetsresultaten na de differentiatielessen in de klassen 2MWa en 2MWc

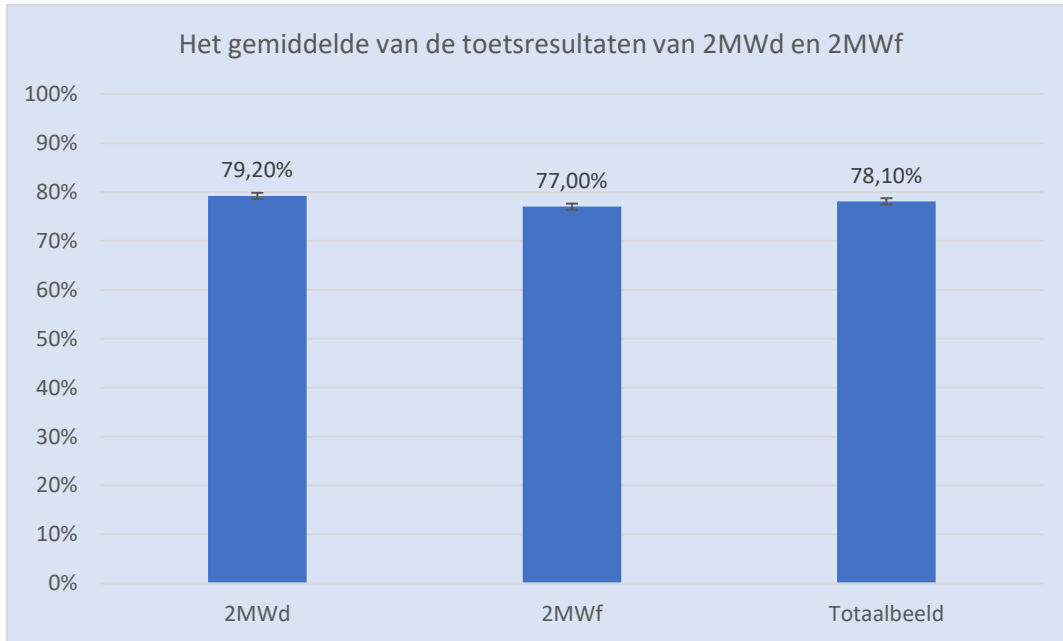
Grafiek 1: Het gemiddelde van de toetsresultaten van 2MWa en 2MWc

In de testklassen 2MWa en 2MWc namen telkens twintig leerlingen deel aan de toets. In bovenstaande grafiek staat het gemiddelde per klas weergegeven aan de hand van een staafdiagram. De gemiddelde score van 2MWa bedroeg 82,50%. De laagste score van 2MWa bedroeg 25%. De hoogste score bedroeg 100%.

De gemiddelde score van 2MWc bedroeg 84,50%. De laagste score bedroeg 50%. De hoogste score bedroeg 100%.

Het totaal gemiddelde van de testklassen bedroeg 83,50%.

7.2 Het gemiddelde van de toetsresultaten na de klassieke lessen in de klassen 2MWd en 2MWf

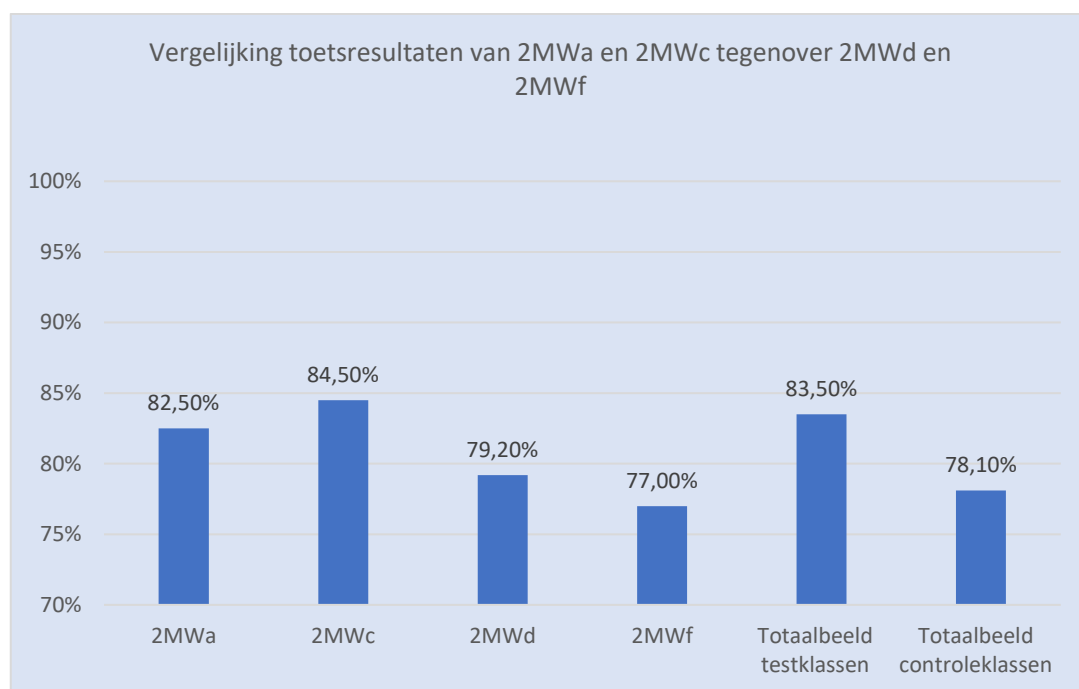
Grafiek 2: Het gemiddelde van de toetsresultaten van 2MWd en 2MWf

In de controleklassen werd dezelfde toets afgenomen als in de testklassen. In de klas 2MWd namen achttien leerlingen deel aan de toets. In de klas 2MWf namen twintig leerlingen deel aan de toets. In bovenstaande grafiek staat weer het gemiddelde per klas weergegeven aan de hand van een staafdiagram. De gemiddelde score van 2MWd bedroeg 79,20%. De laagste score van 2MWd bedroeg 45%. De hoogste score bedroeg 100%.

De gemiddelde score van 2MWf bedroeg 77%. De laagste score bedroeg 60%. De hoogste score bedroeg 95%.

Het totaal gemiddelde van de controleklassen bedroeg 78,10%

7.3 Vergelijking: toetsresultaten van 2MWa en 2MWc tegenover 2MWd en 2MWf

Grafiek 3: Het gemiddelde van de toetsresultaten van 2MWa, 2MWc, 2MWd en 2MWf

Klas	Gemiddelde
2MWa	82,50%
2MWc	84,50%
2MWd	79,20%
2MWf	77,00%
Totaalbeeld testklassen	83,50%
Totaalbeeld controleklassen	78,10%

Tabel 1: Vergelijking toetsresultaten

Wanneer we de toetsresultaten van de verschillende klassen bekijken, zien we dat de klassen die de differentiatieles kregen, hoger scoren dan de klassen die de klassieke les zonder differentiatie kregen. Als je het totaal gemiddelde van de testklassen, vergelijkt met het totaal gemiddelde van de controleklassen kunnen we concluderen dat de resultaten 6,90% hoger liggen door differentiatie. Dit is een mooie toename van het leerrendement.

8 Besluit en discussie

De hoofdonderzoeksvraag van deze bachelorproef luidt als volgt: “Kunnen de leerresultaten verhoogd worden door differentiatie toe te passen tijdens de les Mens en Samenleving in de eerste graad A-stroom?”

Om die onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, dienen we eerst een antwoord te geven op de deelvragen.

8.1 Deelvragen beantwoord

Op welke manieren kan men differentiëren tijdens de les?

Op deze deelvraag werd in de wetenschappelijke literatuur antwoord gegeven. De leerlingen in een klas verschillen onderling heel erg van elkaar. Het woord ‘verschil’ is veelomvattend en slaat dus niet alleen terug op leerniveaus. Het gaat hier om verschillen zoals intellectualiteit, concentratievermogen, leeftijd, motivatie, tempo, leerstijl, geslacht, enzovoort. We hebben ook gezien dat de leerlingen kunnen verschillen in interesse, leerstatus en leerprofiel.

Tijdens het uitwerken van de differentiatieles werden verschillende aspecten van differentiatie toegepast. Er werd gedifferentieerd op basis van leerprofiel, interesse, moeilijkheidsgraad en tempo.

Welke werkvormen kan men inzetten om te differentiëren?

Ook op deze deelvraag werd in de wetenschappelijke literatuur antwoord gegeven. Daarnaast gaven verschillende leerkrachten hun visie hierover in de enquêtes.

Groepswork kan voldoende gedifferentieerd zijn. Leraren kunnen onderscheid maken volgens verschillende groepeeringsvormen. Daarnaast is zelfstandig werk ook een goede werkvorm om te differentiëren. De leerlingen werken op eigen tempo en je kan als leerkracht differentiëren op basis van moeilijkheidsgraad.

8.2 Hoofdonderzoeksvraag beantwoord

Kunnen de leerresultaten verhoogd worden door differentiatie toe te passen tijdens de les Mens en Samenleving in de eerste graad A-stroom?

Door dit kleinschalig onderzoek uit te voeren in vier vrij gelijkaardige klassen van het tweede jaar werden enkele resultaten in verband met het leerrendement met elkaar vergeleken. Uit deze resultaten kunnen we een belangrijke conclusie trekken.

Het toepassen van differentiatie tijdens de lessen heeft effect gehad op de resultaten van de leerlingen. Dit konden wij afleiden uit de resultaten van de toets die werd afgenomen na de gegeven lessen. Als we het totaal gemiddelde van de testklassen, vergelijken met het totaal gemiddelde van de controleklassen, kunnen we concluderen dat de resultaten van de testklassen 6,90% hoger liggen door differentiatie. Het leerrendement is gestegen met 6,90%.

De vier klassen waren alle vier sterke klassen uit de A-stroom. Hierdoor zien we dan ook dat de leerlingen van de klassen die de klassieke les kregen ook hoge resultaten behaalden, ondanks dat er totaal geen differentiatie werd toegepast in de les.

We kunnen concluderen dat het toepassen van differentiatie in de les effect heeft op de resultaten van de leerlingen, maar dat dit effect niet heel groot is.

8.3 Kritische blik op het onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek

Bij het trekken van conclusies uit dit wetenschappelijk onderzoek moeten we rekening houden met een aantal factoren die een invloed hebben op de resultaten.

Een belangrijke factor is het feit dat het ging om één les rond één onderwerp. Het zou een goed idee zijn als er in de toekomst langer aan dit wetenschappelijk onderzoek wordt gewerkt. Er kan bijvoorbeeld een langere lessenreeks worden gegeven met differentiatie en een langere lessenreeks zonder differentiatie, om zo meer specifieke conclusies te kunnen trekken.

Een andere factor is het verschil tussen de klasgroepen. Tijdens mijn stage voelde ik aan dat alle vier de klassen sterke klassen waren. Hierdoor waren de verschillen tussen de resultaten niet heel erg groot. In de toekomst kan men ook werken met verschillende klassen uit verschillende richtingen en verschillende scholen. Er zijn dus nog veel mogelijkheden om dit onderzoek verder te zetten.

8.4 Gevolgtrekkingen onderwijs

Uit de conclusie kunnen we afleiden dat differentiatie effect heeft op de leerresultaten van de leerlingen. Het is belangrijk dat de leerkrachten niet enkel in één les differentiatie toepassen maar dat ze dit doen doorheen verschillende lessen en onderwerpen.

Uit de wetenschappelijk literatuurstudie hebben we kunnen afleiden dat leerlingen in een klas onderling heel erg van elkaar verschillen. Daarom is het ook belangrijk om op verschillende manieren te differentiëren tijdens de lessen. Door dit wetenschappelijk onderzoek hebben we ook kunnen concluderen dat het inspelen op de verschillen van de leerlingen, alleen maar een meerwaarde kan hebben op de leerresultaten van de leerlingen. De diversiteit in onze maatschappij moeten we dan ook zien als een meerwaarde.

“In diversity there is beauty and there is strength”

Maya Angelou

9 Bibliografie

Agirdag, O. (2016). Etnische Diversiteit in het Onderwijs. K.U.Leuven.

Beelen, A. (2020). Differentiatie binnen het vak Nederlands in de tweede graad aso. PXL Education.

Bloom, B. S. (1984). Taxonomy of Educational Objectives : Book 1 Cognitive Domain. Reading, MA: Addison Wesley.

Callens, L. (2021). Binnenklasdifferentiatie: een verhaal met en van leerlingen. Kwalitatief onderzoek naar het perspectief van leerlingen omtrent binnenklasdifferentiatie. Universiteit Gent

Castelein, E., Coens, J., De Witte, K., Houben, A., Lauwers, W., Segers, J., & Van den Branden, K. (2016). Binnenklasdifferentiatie, een beroepshouding, geen recept (eerste druk). Leuven, België: Acco.

Copman, F. (2021). Differentiatie is voor iedereen: opportuniteiten tot investering van binnenklasdifferentiatie. Universiteit Gent.

Cornelis, I., & Storms, B., (2014). Financieel risicogedrag bij jongeren. CEBUD.

De Meyer, I., Warlop, N., & Van Camp, S. (2013). Financiële geletterdheid van 15-jarigen: Vlaamse resultaten van PISA2012. Universiteit Gent.

De Witte, K. de & Schelfhout, W. (2015). Vakdidactiek economie (1ste editie). Lannoo.

De Witte, K., Van Campenhout, G., & De Beckker, K. (2017). Financiële educatie op school. Itinera Institute Analyse.

Hermans, L. (2018). Didactische werkvormen. Geraadpleegd van <https://www.klaswerk.be/index.php/didactische-werkvormen?showall=1>

Kennisrotonde. (2019). Differentiatie in de klas: wat werkt? Geraadpleegd op 23 december 2022, van <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/differentiatie-de-klas-wat-werkt>

Lievens, J. (2019). De modernisering van het secundair onderwijs: oude wijn in nieuwe zakken? Tijdschrift Voor Onderwijsrecht En Onderwijsbeleid, 3, 185–197. <https://research.vu.nl/en/publications/de-modernisering-van-het-secundair-onderwijs-oude-wijn-in-nieuwe->

Lucassen, M. (2018). De Taxonomie van Bloom: inhoudelijk goed, maar vaak fout gebruikt. Geraadpleegd van <https://www.vernieuwonderwijs.nl/de-taxonomie-van-bloom-vaak-verkeerd-gebruikt-maar-zo-werkt-het-wel/>

Standaert, R., Troch, F., Peeters, I. & Stroobants, I. (2018). *Leren en onderwijzen: inleiding tot de algemene didactiek*. Leuven Acco.

Struyven, K., Gheysens, E., Coubergs, C., De Doncker, H., & De Neve, D. (2019). *Binnenklasdifferentiatie in de praktijk: Ieders leer-kracht realiseren* (2nd ed.). Leuven: Acco.

Tomlinson, C. A. (2017). The rationale for differentiating instruction in academically diverse classrooms. In *Differentiate instruction: in academically diverse classrooms* (3e ed., pp. 12–18). Alexandria: ASCD.

Tomlinson, C. A. (2000). Reconcilable differences? Standards-based teaching and differentiation. *Educational Leadership: Journal of the Department of Supervision and*

10 Bijlagen

Bijlage 1	Enquête differentiatie leerkrachten
Bijlage 2	Enquête leervoorkeuren leerlingen
Bijlage 3	Werkbundel differentiatieles
Bijlage 4	Inkomsten- en uitgavenkaartjes
Bijlage 5	Uitgavenkaarten spel budgetpret
Bijlage 6	Fiches situaties maandelijks budget
Bijlage 7	Verbetersleutels oefeningen maandelijks budget opstellen
Bijlage 8	Lesvoorbereiding differentiatieles
Bijlage 9	Werkbundel klassieke les zonder differentiatie
Bijlage 10	Lesvoorbereiding klassieke les zonder differentiatie
Bijlage 11	Toets

Bijlage 1 Enquête differentiatie leerkrachten

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfeRjgK1adQuQmV7uJoSKuoN-l0GryzP9D7XZILDh1sjx-Cw/viewform?usp=sf_link

Differentiatie

Beste leerkrachten

Ik ben Yllka Maliqi, een laatstejaarsstudente van de lerarenopleiding aan de Odisee co-hogeschool campus Sint-Niklaas. Voor mijn bachelorproef wil ik graag onderzoeken wat het effect is van differentiatie binnen de lessen mens en samenleving (economische lessen).

Graag wil ik polsen hoe jullie denken en handelen rond differentiatie.

Het invullen van deze enquête zal slechts 5 minuten van uw tijd in beslag nemen. Bedankt voor uw medewerking!

Vriendelijke groeten

Yllka Maliqi

yllka223@hotmail.com [Switch account](#)

Not shared

* Indicates required question

1. Bent u vertrouwd met het begrip differentiatie? *

1 2 3 4 5

Ik ben helemaal niet vertrouwd met dit begrip

Ik ben heel erg vertrouwd met dit begrip

2a. Is het volgens u haalbaar om te differentiëren tijdens een lesuur van 50 minuten? *

- Ja
 Nee

2b. Waarom is dit wel of niet haalbaar? *

Your answer

3. Op een schaal van 1 tot 5, hoe vaak maakt u zelf gebruik van differentiatie tijdens het lesgeven? *

1 2 3 4 5

Nooit Altijd

4. Welke vorm van differentiatie past u vooral toe? *

- Differentiatie op basis van interesse
- Differentiatie op basis van leerstatus: cognitief , sociaal-affectief, motorisch vlak
- Differentiatie op basis van leerprofiel: inzetten op leervoorkeur van de leerling a.d.h.v. verschillende werkvormen en leermiddelen

5. Welke werkvormen zet u vooral in bij het differentiëren? U kunt meerdere opties aanduiden. U kunt zelf ook een optie aangeven. *

- Hoekenwerk
- Groepswerk
- Zelfstandig werk
- Contractwerk
- Duowerk
- Other: _____

6. Welke werkvormen lenen zich het beste tot differentiatie? *

Hoekenwerk

Groepswerk

Zelfstandigwerk

Contractwerk

Duowerk

Other: _____

7. Kan u concrete voorbeelden geven van differentiatie die u zelf gebruikt en vlot verlopen in de klas? *

Your answer _____

8. Kan u concrete voorbeelden geven van differentiatie die niet vlot verlopen in de klas? Waarom verlopen deze niet vlot? *

Your answer _____

9. Welke nadelen ervaart u in verband met differentiatie? *

Tijdsnood

Te grote klasgroepen

Administratieve werklast

Ik weet niet hoe ik op een efficiënte manier kan differentiëren

Other: _____

10. Welke voordelen ervaart u door differentiatie? *

Betere resultaten

Grotere motivatie

Meer participatie

Hogere leertempo

Aangenamere klassfeer

Ik vind dat er geen voordelen voor de leerlingen zijn

Other: _____

Submit

Clear form

Bijlage 2 Enquête leervoorkeuren leerlingen

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdR5SNHJhFBbevWEyQdyY1Yw3i5g1cAZpCSfPth9TkehGUhUA/viewform?usp=sf_link

Voorkeuren les mens & samenleving

Beste leerlingen

Na de paasvakantie zal ik in jullie klas een les Mens en samenleving geven. Graag houd ik bij de uitwerking van deze les rekening met jullie interesses en leervoorkeuren. Vul onderstaande vragen van de enquête zo volledig en eerlijk mogelijk in. Het beantwoorden van de vragen zal slechts 5 minuten in beslag nemen. Bedankt voor je medewerking!

Vriendelijke groeten

Yllka Maliqi

yllka223@hotmail.com [Switch account](#)

Not shared

* Indicates required question

1. Hoe werk je het liefst tijdens de les? *

- Individueel
- In groep

2. Op welke manier leer je het liefst? *

- Door het maken van oefeningen in een werkbundel
- Door op een creatieve manier de leerstof te verwerken (bijvoorbeeld een spel)
- Door gebruik te maken van de laptop en daarop oefeningen te maken

3. Welke leermiddelen moeten er zeker in een les aanwezig zijn volgens jou? Je kan meerdere opties aangeven. Je kan zelf ook een optie ingeven.

- Filmpjes
- Werkbundels
- Actualiteit (artikels en filmpjes)
- Spelvormen (memory, kaartjes, gezelschapspellen,...)
- Quiz
- Afbeeldingen
- Cartoons
- Klasgesprekken
- Online oefeningen
- Other: _____

4. Hoe krijg je de leerstof liefst aangeboden? *

- Vooral theorie
- Vooral oefeningen
- Combinatie van theorie en oefeningen

5. Hoe verwerk je graag nieuwe leerstof? *

- Met veel begeleiding van de leerkracht
- De leerstof zelfstandig ontdekken

Submit

Clear form

Het budget: inkomsten en uitgaven

1. Bekijk het filmpje (<https://www.youtube.com/watch?v=lf7c6bhzf0M>) rond budget en beantwoord onderstaande vragen.

a. In welke twee grote groepen worden alle documenten verdeeld?

b. Wat kun je best doen om een overzicht te behouden?

c. Wat kun je doen met het geld dat overblijft?

2. Je krijgt per groep verschillende kaarten. Op elke kaart staat een inkomst of een uitgave. Plaats de kaarten onder de juiste categorie.

3. De uitgaven kunnen verder verdeeld worden in twee grote groepen. Verbind de verklaring met de juiste soort uitgave. Overleg in groep.

Vaste uitgaven

Deze uitgaven zijn kosten die je niet op een vast tijdstip betaalt. Denk aan kosten voor je vakantie, kleding, vrijetijdsbesteding of vervanging van je gsm, spelcomputer, laptop, fiets, ...

Variabele uitgaven

Deze uitgaven komen steeds weer terug en zijn iedere maand, kwartaal of jaar hetzelfde. Denk aan verzekeringen, huur en abonnementen.

4. Verdeel nu de kaartjes met de uitgaven verder in vaste uitgaven en variabele uitgaven.

Spel: budgetpret

5. Jullie kruipen in de huid van een ander persoon. Je kies per groep een situatie. Per groep verdienen jullie een bepaald bedrag per maand; jullie mogen dit bedrag ook uitgeven. De uitdaging is om dit zo realistisch mogelijk te doen. Het wordt spannend wanneer het budget krimpt. Jullie moeten onder tijdsdruk de juiste prioriteiten kunnen stellen.

Situatie 1: Samira, verpleegster

Samira, 22 jaar, is net afgestudeerd en heeft haar eerste job als verpleegster en ook haar eerste eigen appartementje dat ze huurt. Ze verdient maandelijks 1 850,00 euro met haar job. Ze woont momenteel alleen.

Situatie 2: Jef, arbeider

Jef, 29 jaar, woont samen met zijn zoon Adam. Hij werkt als arbeider en verdient 1750,00 euro. Hij betaalt elke maand een deel van de lening voor zijn woning af.

Spelverloop

Jullie vormen teams van maximum 5 spelers. Ieder groepje kiest een bepaalde situatie en beschikt over een bepaald budget. In de eerste spelronde krijgen alle teams de opdracht om hun totaal budget zo realistisch mogelijk te verdelen over de diverse uitgavenposten. Je moet wel binnen jouw budget blijven. In de tweede spelronde hebben de twee personen hun job verloren en moeten ze het doen met € 200 minder. Het spel wordt dan opnieuw gespeeld, maar nu met een kleiner budget.

Per team krijgen jullie 14 uitgavenkaarten en 14 kaarten waar je het bedrag voor elke uitgavenpost noteert.

Level 1: verdelen van het inkomen over de 14 uitgavenposten (10 minuten)

- Tijdens de eerste spelronde moeten de verschillende teams hun budget verdelen over de 14 uitgavenposten.
- Aan elk team om een zo realistisch mogelijk bedrag bij elke uitgavenkaart te leggen afhankelijk van de gekozen situatie.
- Niet alle uitgavenposten moeten worden gebruikt. Een team dat bijvoorbeeld roken niet belangrijk vindt, hoeft geen bedrag te plaatsen bij de uitgavenpost 'tabak'. Heel het bedrag moet wel verdeeld zijn na de eerste spelronde.

Level 2: loonsvermindering van € 200 (5 minuten)

Jullie hebben net jullie werk verloren. Jullie inkomen daalt met € 200.

- Jullie doen een besparingsoefening van € 200. Jullie moeten dus sommige bedragen bij bepaalde uitgavenposten verminderen wetende dat er op sommige uitgavenposten niets kan gewijzigd worden.

Maandelijks budget opstellen

6. Jullie gaan individueel het maandelijks budget opstellen voor de gegeven situaties.

Kies **fiche 1** indien je nog extra ondersteuning wil om het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven te maken. In deze fiche zijn de inkomsten en uitgaven voor

jou aangeduid.

Kies **fiche 2** indien je het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven al zelfstandig kan maken. Je bent klaar voor extra uitdaging.

Let op: je stelt het budget op voor één maand. Je zal sommige bedragen moeten omvormen. Maak gebruik van tussenstappen. Je kan de volgende pagina daarvoor gebruiken.

Indien je klaar bent vraag je de verbetersleutel aan de leerkracht en ga je aan de slag met verbeteren.

Lees de situatie op jouw fiche en stel het maandelijks budget op via onderstaand schema.

Maandelijks budget Sara			
Inkomsten	Bedrag per maand	Uitgaven	Bedrag per maand
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Bijlage 4 Inkomsten- en uitgavenkaartjes

INKOMSTEN	UITGAVEN
Loon	Huur woning
Vakantiegeld	Lening woning
Kinderbijslag	Reis
Zakgeld	Water + elektriciteit
Geld verjaardag ouders	Voeding + drank
	Schoolkosten
	Fiets

Bijlage 5 Uitgavenkaarten spel budgetpret

<p>Huisvestiging</p> 	<p>Kleding / schoenen</p>
<p>Elektriciteit / water / gas</p> 	<p>Verzekeringen</p>
<p>Mobiliteit</p> 	<p>Gezondheid</p>
<p>Café en restaurant</p> 	<p>Voeding en drank</p>
<p>Vrije tijd</p> 	<p>Tabak</p>

<p>Multimedia</p> An oval-shaped icon collage containing various multimedia-related symbols: a microphone, a laptop, a document with the word 'MULTIMEDIA', a game controller, headphones, a smartphone, a camera, a video camera, a speaker, a photo icon, a CD, a speech bubble, and a location pin.	<p>Huisdieren</p> An oval-shaped photograph showing a group of domestic animals: a grey cat, a black and white dog, a brown dog, and a black dog.
<p>Sparen</p> An oval-shaped photograph featuring a person's silhouette in the background and several stacks of coins in the foreground, symbolizing saving.	<p>Onvoorziene uitgaven</p> An oval-shaped photograph of a red car that has been involved in a collision, with its front end crumpled and damaged.

Bedrag	Bedrag
Bedrag	Bedrag
Bedrag	Bedrag
Bedrag	Bedrag
Bedrag	Bedrag
Bedrag	Bedrag

Bedrag	Bedrag
--------	--------

Bijlage 6 Fiches situaties maandelijks budget

FICHE 1

Met een maandelijks nettoloon van 1.760,00 euro heeft Sara het niet zo breed. Ze is gescheiden en staat er alleen voor. Gelukkig krijgt Sara elke maand 173,20 euro kinderbijslag om voor haar tweejarige dochter Lisa te zorgen. De huur van het appartementje waar Sara woont, bedraagt maandelijks 750,00 euro. Daarnaast moet er maandelijks 140,00 euro aan water en elektriciteit worden betaald. Om het huis te verwarmen, moet Sara jaarlijks 1.500,00 euro neertellen. De abonnementen voor telefoon en internet bedragen maandelijks 65,00 euro. Wekelijks bezoekt Sara de supermarkt en koopt er voor 75,00 euro voeding en drank. De auto heeft jaarlijks onderhoudskosten van 450,00 euro. Twee keer per maand tankt ze voor 50,00 euro benzine. Om de auto te verzekeren, telt ze 390,00 euro per jaar neer. De schoolkosten van Lisa bedragen 120,00 euro per maand en worden in tweeën gedeeld door de ouders. Door het werk dat Sara moet uitvoeren, heeft ze enorm veel last in haar rug. Daarom bezoekt ze wekelijks tweemaal de kinesist, wat haar per sessie 7,50 euro kost.

FICHE 2

Met een maandelijks nettoloon van 1 760,00 euro heeft Sara het niet zo breed. Ze is gescheiden en staat er alleen voor. Gelukkig krijgt Sara elke maand 173,20 euro kinderbijslag om voor haar tweejarige dochter Lisa te zorgen. De huur van het appartementje waar Sara woont, bedraagt maandelijks 750,00 euro. Daarnaast moet er maandelijks 140,00 euro aan water en elektriciteit worden betaald. Om het huis te verwarmen, moet Sara jaarlijks 1 500,00 euro neertellen. De abonnementen voor telefoon en internet bedragen maandelijks 65,00 euro. Wekelijks bezoekt Sara de supermarkt en koopt er voor 75,00 euro voeding en drank. De auto heeft jaarlijks onderhoudskosten van 450,00 euro. Twee keer per maand tankt ze voor 50,00 euro benzine. Om de auto te verzekeren, telt ze 390,00 euro per jaar neer. De schoolkosten van Lisa bedragen 120,00 euro per maand en worden in tweeën gedeeld door de ouders. Door het werk dat Sara moet uitvoeren, heeft ze enorm veel last in haar rug. Daarom bezoekt ze wekelijks tweemaal de kinesist, wat haar per sessie 7,50 euro kost.

EXTRA OEFENING

Youssra heeft een maandelijks nettoloon van 1 650,00 euro. Ze is net afgestudeerd en woont alleen. De huur van het appartementje waar Youssra woont, bedraagt maandelijks 700,00 euro. Daarnaast moet er maandelijks 100,00 euro aan water en elektriciteit worden betaald. Om het appartement te verwarmen, moet Youssra twee keer per jaar 600,00 euro neertellen. De abonnementen voor telefoon en internet bedragen maandelijks 50,00 euro. Youssra bezoekt wekelijks de Lidl en koopt er voor 80,00 euro voeding en drank. Youssra heeft geen auto en gebruikt de bus. Ze betaald voor haar abonnement 351,00 euro per jaar. Ze gaat ook naar de fitness, hiervoor betaald ze 50,00 euro per maand. Youssra vindt het ook heel leuk om te winkelen. Ze shopt wekelijks voor 50,00 euro bij de Zara. Daarnaast kijkt Youssra ook Netflix, hiervoor betaalt ze 18,00 euro per maand.

Bijlage 7 Verbetersleutels oefeningen maandelijks budget opstellen

Verbetersleutel maandelijks budget Sara

Maandelijks budget Sara			
Inkomsten	Bedrag per maand	Uitgaven	Bedrag per maand
Loon	1 760,00 euro	Huur woning	750,00 euro
Kinderbijslag	173,20 euro	Water en elektriciteit	140,00 euro
_____	_____	Verwarming (1)	125,00 euro
_____	_____	Abonnementen telefoon + internet	65,00 euro
_____	_____	Voeding + drank (2)	300,00 euro
_____	_____	Onderhoudskosten auto (3)	37,50 euro
_____	_____	Benzine auto (4)	100,00 euro
_____	_____	Verzekering auto (5)	32,50 euro
_____	_____	Schoolkosten (6)	60,00 euro
_____	_____	Kinesist (7)	60,00 euro
Totaal inkomsten	1 933,20 euro	Totaal uitgaven	1 670,00 euro
Dit bedrag houdt Sara maandelijks over: 263,20 euro			

(1) $1\,500,00 \text{ euro} / 12 = 125,00 \text{ euro}$

(2) $75,00 \text{ euro} \times 4 = 300,00 \text{ euro}$

(3) $450,00 \text{ euro} / 12 = 37,50 \text{ euro}$

(4) $50,00 \text{ euro} \times 2 = 100,00 \text{ euro}$

(5) $390,00 \text{ euro} / 12 = 32,50 \text{ euro}$

(6) $120,00 \text{ euro} / 2 = 60,00 \text{ euro}$

(7) $7,50 \text{ euro} \times 2 \times 4 = 60,00 \text{ euro}$

Verbetersleutel maandelijks budget Youssra

Maandelijks budget Youssra			
Inkomsten	Bedrag per maand	Uitgaven	Bedrag per maand
Loon	1 650,00 euro	Huur appartement	700,00 euro
_____	_____	Water en elektriciteit	100,00 euro
_____	_____	Verwarming (1)	100,00 euro
_____	_____	Abonnementen telefoon + internet	50,00 euro
_____	_____	Voeding + drank (2)	320,00 euro
_____	_____	Busabonnement (3)	29,25 euro
_____	_____	Fitness	50,00 euro
_____	_____	Winkelen (4)	200,00 euro
_____	_____	Netflix	18,00 euro
_____	_____	_____	_____
Totaal inkomsten	1 650,00 euro	Totaal uitgaven	1 567,25 euro
Dit bedrag houdt Sara maandelijks over: 82,75 euro			

(1) 600,00 euro / 6 = 100,00 euro

(2) 80,00 euro x 4 = 320,00 euro

(3) 351,00 euro / 12 = 29,25 euro

(4) 50,00 x 4 = 200,00 euro

Bijlage 8 Lesvoorbereiding differentiatieles

Verkorte lesvoorbereiding schoolstage – lessenreeks

FASE 1	FASE 2	FASE 3
Verkenningstage	Begeleide stage	Schoolstage
Instapstage	Doorgroei stage	Keuzestage

STAGEPLAATS	SJKS	NAAM STUDENT	Yllka Maliqi
ONDERWIJSVAK	Mens en samenleving	MAIL STUDENT	yllka.maliqi@student.odisee.be
NAAM DOCENT	Griet Bernaers	DATUM	20/04/2023 en 21/04/2023
NAAM VAKMENTOR	Joke De Lille & Valérie Vastenhaeck	MAIL VAKMENTOR	joke.de.lille@sjks.be valerie.vastenhaeck@sjks.be
KLAS (AANTAL LLN)	2MWa (21 leerlingen) & 2MWc (21 leerlingen)	LOKAAL	
ONDERWERP	Budgetteren		

REFLECTIE VOORAF
Mijn werkpunten/aandachtspunten <i>Vooraf in te vullen door de student</i>
Beter luisteren naar de antwoorden van leerlingen om fouten hieruit te verbeteren
Hoe ga ik deze werkpunten aanpakken?
Letten op de juiste vaktaal in de antwoorden van leerlingen, gewenste vaktaal op voorbereiding zetten.

LEERPLAN	<p>Leerplan Mens & samenleving 1ste graad A-stroom I-M&S-a</p> <p>LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS BRUSSEL D/2019/13.758/007</p> <p>LPD 9 BG - De leerlingen maken in gesimuleerde situaties budgettaire keuzes voor zichzelf rekening houdend met beschikbare middelen.</p> <p>LPD 24 De leerlingen ontleden een gesimuleerd gezinsbudget vanuit een inzicht in het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn.</p>
BEGINSITUATIE	<p>Leerlingen: klassen 2MWa en 2MWc – 21 leerlingen - 1ste graad – 2de middelbaar – richting: moderne talen wetenschappen</p> <p>Leerstof: Een alleenstaande les rond het onderwerp budgetteren.</p> <p>Lokaal: In de klas staan banken, de banken staan op klassieke rijen uit elkaar. De leerlingen hebben in het lokaal hun vaste plaats. Vooraan in het klaslokaal is er een beamer en een bord aanwezig. Eigen laptop moet wel worden meegenomen.</p>

<p>DOELSTELLINGEN</p>	<p>De leerlingen kunnen ...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gericht naar een filmpje kijken rond budgetteren en de bijhorende vragen beantwoorden 2. Uitleggen wat inkomsten en uitgaven zijn 3. Voorbeelden geven van inkomsten en uitgaven 4. Het verschil aangeven tussen inkomsten en uitgaven op KT en LT 5. Het verschil uitleggen tussen vaste uitgaven en variabele uitgaven 6. Het gegeven geldbedrag in groep zo realistisch mogelijk verdelen onder de gegeven uitgaveposten 7. Samenwerken en beslissingen nemen in groep 8. Het maandelijks budget opstellen voor een gegeven situatie
<p>MATERIAAL</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Werkbundel (21 maal per klas) • PowerPoint • Kaartjes inkomsten en uitgaven per groep (5 groepjes) • 14 uitgavenkaarten per groep (5 groepjes) • 14 kaarten met bedrag per groep (5 groepjes) • Fiches 1 + 2 (21 maal per klas)
<p>GERAADPLEEGDE WERKEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hub • LifeLike 1 • Wikifin

LESFASE TITEL + TIMING
Inleiding – 10 min
DOELSTELLINGEN
1
AANPAK
<p>De leerlingen komen binnen in het lokaal en nemen plaats aan hun bank.</p> <p>Ik leg kort aan de leerlingen uit wat ik vandaag kom doen. Nadien leg ik uit wat de bedoeling is van de les vandaag.</p> <p>De leerlingen krijgen allemaal een werkbundel waar ze alvast hun naam, nummer, klas en datum noteren.</p> <p>Inleiding voor filmpje: Hoe hou jij een overzicht over je inkomsten en uitgaven? We bekijken samen een filmpje met meer uitleg hierover. We bekijken samen het filmpje → lees de vragen en formuleer nadien een antwoord op de vragen.</p> <p>Filmpje budget</p> <p>De leerlingen bekijken het filmpje rond budget en lossen de bijhorende vragen in de werkbundel op.</p>

LESFASE TITEL + TIMING
Verwerving- en verwerkingsfase – 35 min
DOELSTELLINGEN
2,3,4,5,6,7,8
AANPAK
<p>We zagen net in het filmpje dat het belangrijk is om een overzicht te behouden over je inkomsten en uitgaven. Maar wat zijn nu inkomsten en uitgaven? Kennen jullie voorbeelden? Jullie gaan hierover een kaartspel spelen.</p> <p>Kaartspel inkomsten en uitgaven</p> <p>De klas wordt in 5 groepen verdeeld (4 groepen van 4 leerlingen en 1 groep van 5 leerlingen)</p> <p>Je krijgt per groep verschillende kaarten. Op elke kaart staat een inkomst of een uitgave. Plaats de kaarten onder de juiste categorie.</p> <p>De uitgaven kunnen verder verdeeld worden in twee grote groepen. Verbind de verklaring met de juiste soort uitgave. Overleg in groep.</p> <p>Vaste uitgaven → Deze uitgaven komen steeds weer terug en zijn iedere maand, kwartaal of jaar hetzelfde. Denk aan verzekeringen, huur en abonnementen.</p> <p>Variabele uitgaven → Deze uitgaven zijn kosten die je niet op een vast tijdstip betaalt. Denk aan kosten voor je vakantie, kleding, vrijetijdsbesteding of vervanging van je gsm, spelcomputer, laptop, fiets, ...</p> <p>Verdeel nu de kaartjes met de uitgaven verder in vaste uitgaven en variabele uitgaven.</p> <p>Spel: budgetpret</p>

De leerlingen blijven in de reeds gemaakte groepen zitten en spelen het spel budgetpret.

Materiaal per groep:

- 14 uitgavenkaarten
- 14 kaarten met bedrag

Differentiatie (interesse): De leerlingen kiezen per groep een situatie (keuze uit twee situaties) afhankelijk van hun interesses en voorkeuren.

Ieder groepje kiest een bepaalde situatie en beschikt over een bepaald budget. In de 1ste spelronde (10 min.) krijgen alle teams de opdracht om hun totaal budget zo realistisch mogelijk te verdelen over de diverse uitgavenposten. Je moet wel binnen jouw budget blijven. In de 2de spelronde (5 min.) hebben de twee personen hun job verloren en moeten ze het doen met € 200 minder. Het spel wordt dan opnieuw gespeeld, maar nu met een kleiner budget.

Per team krijgen jullie 14 uitgavenkaarten en 14 kaarten waar je het bedrag voor elke uitgavenpost noteert.

Er verschijnt ook een stopwatch op het bord.

Maandelijks budget opstellen

Jullie gaan individueel het maandelijks budget opstellen voor de gegeven situatie.

Differentiatie (moeilijkheidsgraad): Kies fiche 1 indien je nog extra ondersteuning wil om het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven te maken. In deze fiche zijn de inkomsten en uitgaven voor jou aangeduid.

Kies fiche 2 indien je het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven al zelfstandig kan maken. Je bent klaar voor extra uitdaging.

Let op: je stelt het budget op voor één maand. Je zult sommige bedragen moeten omvormen. Maak gebruik van tussenstappen. Je kan de volgende pagina in je werkbundel daarvoor gebruiken.

Differentiatie (tempo): Indien je klaar bent vraag je de verbeter sleutel aan de leerkracht en ga je aan de slag met verbeteren.

Lees de situatie op jouw fiche en stel het maandelijks budget op via het gegeven schema.

→ Als je klaar bent met jouw fiche (1 of 2) en met het verbeteren hiervan, maak je de extra oefening over Youssra. Indien je klaar bent met de extra oefening vraag je de verbeter sleutel aan de leerkracht en ga je aan de slag met verbeteren. → *Extra differentiatie:* zo kunnen leerlingen met fiche 1, een nieuwe situatie met uitdaging oefenen + snelle werkers van fiche 2 krijgen een nieuwe opdracht → 2 x differentiëren

LESFASE TITEL + TIMING
Slot – 5min
DOELSTELLINGEN
AANPAK
De leerlingen nemen de lesdoelen erbij op de laatste bladzijde en duiden aan welke doelen ze al goed beheersen en welke niet.

BORDSCHEMA	
	<p>Budget</p> <p>→ Per maand</p> <p>Uitgaven: vaste uitgaven en variabele uitgaven</p> <p>Inkomsten</p>

SJKS
SINT-JOZEF-KLEIN-SEMINARIE

Odisee
DE CO-HOGESCHOOL

Budgetteren

Naam: _____ Nr.: _____
Klas: _____ Datum: _____
Leerkracht: mevrouw Maliqi Schooljaar: _____

Het budget: inkomsten en uitgaven

1. Bekijk het filmpje (<https://www.youtube.com/watch?v=lf7c6bhzf0M>) rond budget en beantwoord onderstaande vragen.

a. In welke twee grote groepen worden alle documenten verdeeld?

b. Wat kun je best doen om een overzicht te behouden?

c. Wat kun je doen met het geld dat overblijft?

2. Gaat het om een inkomst of een uitgave? Zet een kruisje in de juiste kolom.

	Inkomst	Uitgave
Loon		
Vakantiegeld		
Huur woning		
Kinderbijslag		
Lening woning		
Reis		
Water + elektriciteit		
Zakgeld		
Voeding + drank		
Schoolkosten		
Geld verjaardag ouders		
Fiets		
Computerspelletjes		
Gsm		

3. De uitgaven kunnen verder verdeeld worden in twee grote groepen. Verbind de verklaring met de juiste soort uitgave.

Vaste uitgaven

Deze uitgaven zijn kosten die je niet op een vast tijdstip betaalt. Denk aan kosten voor je vakantie, kleding, vrijetijdsbesteding of vervanging van je gsm, spelcomputer, laptop, fiets, ...

Variabele uitgaven

Deze uitgaven komen steeds weer terug en zijn iedere maand, kwartaal of jaar hetzelfde. Denk aan verzekeringen, huur en abonnementen.

4. Geef een voorbeeld van elke soort uitgave. Gebruik indien nodig de tabel bij oefening 2 ter inspiratie.

Voorbeeld vaste uitgave: _____

Voorbeeld variabele uitgave: _____

Budgetteren

5. Je kruipt in de huid van een ander persoon. Je verdient een bepaald bedrag per maand; je mag dit bedrag ook uitgeven. De uitdaging is om dit zo realistisch mogelijk te doen. Het wordt spannend wanneer het budget krimpt. Je moet onder tijdsdruk de juiste prioriteiten kunnen stellen.

Situatie 1: Samira, verpleegster

Samira, 22 jaar, is net afgestudeerd en heeft haar eerste job als verpleegster en ook haar eerste eigen appartementje dat ze huurt. Ze verdient maandelijks 1 850,00 euro met haar job. Ze woont momenteel alleen.

a. Verdeel het inkomen over de 14 uitgavenposten. Aan jou om een zo realistisch mogelijk bedrag bij elke uitgavenkaart te leggen. Niet alle uitgavenposten moeten worden gebruikt. Als je bijvoorbeeld roken niet belangrijk vindt, dan hoef je geen bedrag te plaatsen bij de uitgavenpost 'tabak'. Heel het bedrag moet wel verdeeld zijn.

Uitgavepost	Bedrag oefening a	Bedrag oefening b
Huisvestiging		
Kleding / schoenen		
Elektriciteit / water / gas		
Verzekeringen		
Mobiliteit		
Gezondheid		
Café en restaurant		
Voeding en drank		
Vrije tijd		

Tabak		
Multimedia		
Huisdieren		
Sparen		
Onvoorziene uitgaven		

b. Samira heeft net haar werk verloren. Haar inkomen daalt met € 200. Je moet dus sommige bedragen bij bepaalde uitgavenposten in de tabel hierboven verminderen wetende dat er op sommige uitgavenposten niets kan gewijzigd worden. Noteer deze bedragen bij de kolom daarnaast.

Maandelijks budget opstellen

6. Jullie gaan individueel het maandelijks budget opstellen voor de gegeven situatie.

Met een maandelijks nettoloon van 1 760,00 euro heeft Sara het niet zo breed. Ze is gescheiden en staat er alleen voor. Gelukkig krijgt Sara elke maand 173,20 euro kinderbijslag om voor haar tweejarige dochter Lisa te zorgen. De huur van het appartementje waar Sara woont, bedraagt maandelijks 750,00 euro. Daarnaast moet er maandelijks 140,00 euro aan water en elektriciteit worden betaald. Om het huis te verwarmen, moet Sara jaarlijks 1 500,00 euro neertellen. De abonnementen voor telefoon en internet bedragen maandelijks 65,00 euro. Wekelijks bezoekt Sara de supermarkt en koopt er voor 75,00 euro voeding en drank. De auto heeft jaarlijks onderhoudskosten van 450,00 euro. Twee keer per maand tankt ze voor 50,00 euro benzine. Om de auto te verzekeren, telt ze 390,00 euro per jaar neer. De schoolkosten van Lisa bedragen 120,00 euro per maand en worden in tweeën gedeeld door de ouders. Door het werk dat Sara moet uitvoeren, heeft ze enorm veel last in haar rug. Daarom bezoekt ze wekelijks tweemaal de kinesist, wat haar per sessie 7,50 euro kost.

Let op: je stelt het budget op voor één maand. Je zult sommige bedragen moeten omvormen. Maak gebruik van tussenstappen. Je kan de volgende pagina daarvoor gebruiken.

Lees de situatie en stel het maandelijks budget op via onderstaand schema.

Tip: Duid de inkomsten aan in het groen en de uitgaven in het rood.

Maandelijks budget Sara			
Inkomsten	Bedrag per maand	Uitgaven	Bedrag per maand
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
Totaal inkomsten	_____	Totaal uitgaven	_____
Dit bedrag houdt Sara maandelijks over: _____			

A large rounded rectangular box containing 15 horizontal lines for writing.

4. Lesdoelen

Hoe deed ik het?	
Ik kan uitleggen wat inkomsten en uitgaven zijn	
Ik kan voorbeelden van inkomsten en uitgaven geven	
Ik kan het verschil uitleggen tussen vaste uitgaven en variabele uitgaven	
Ik kan een gegeven geldbedrag op een realistische manier verdelen onder gegeven uitgavenposten	
Ik kan een maandelijks budget opstellen voor een gegeven situatie	

Bijlage 10 Lesvoorbereiding klassieke les zonder differentiatie

Verkorte lesvoorbereiding schoolstage – lessenreeks

FASE 1	FASE 2	FASE 3
Verkenningstage	Begeleide stage	Schoolstage
Instapstage	Doorgroei-stage	Keuzestage

STAGEPLAATS	SJKS	NAAM STUDENT	Yllka Maliqi
ONDERWUSVAK	Mens en samenleving	MAIL STUDENT	yllka.maliqi@student.odisee.be
NAAM DOCENT	Griet Bernaers	DATUM	20/04/2023 en 21/04/2023
NAAM VAKMENTOR	Joke De Lille & Valérie Vastenhaeck	MAIL VAKMENTOR	joke.de.lille@sjks.be valerie.vastenhaeck@sjks.be
KLAS (AANTAL LLN)	2Mwf (20 leerlingen) & 2MWd (20 leerlingen)	LOKAAL	
ONDERWERP	Budgetteren		

REFLECTIE VOORAF
Mijn werkpunten/aandachtspunten <i>Vooraf in te vullen door de student</i>
Beter luisteren naar de antwoorden van leerlingen om fouten hieruit te verbeteren
Hoe ga ik deze werkpunten aanpakken?
Letten op de juiste vaktaal in de antwoorden van leerlingen, gewenste vaktaal op voorbereiding zetten.

LEERPLAN	<p>Leerplan Mens & samenleving 1ste graad A-stroom I-M&S-a</p> <p>LEERPLAN SECUNDAIR ONDERWIJS BRUSSEL D/2019/13.758/007</p> <p>LPD 9 BG - De leerlingen maken in gesimuleerde situaties budgettaire keuzes voor zichzelf rekening houdend met beschikbare middelen.</p> <p>LPD 24 De leerlingen ontleden een gesimuleerd gezinsbudget vanuit een inzicht in het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn.</p>
BEGINSITUATIE	<p>Leerlingen: klassen 2Mwf en 2MWd – 20 leerlingen - 1ste graad – 2de middelbaar – richting: moderne talen wetenschappen</p> <p>Leerstof: Een alleenstaande les rond het onderwerp budgetteren.</p> <p>Lokaal: In de klas staan banken, de banken staan op klassieke rijen uit elkaar. De leerlingen hebben in het lokaal hun vaste plaats. Vooraan in het klaslokaal is er een beamer en een bord aanwezig. Eigen laptop moet wel worden meegenomen.</p>

<p>DOELSTELLINGEN</p>	<p>De leerlingen kunnen ...</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gericht naar een filmpje kijken rond budgetteren en de bijhorende vragen beantwoorden 2. Uitleggen wat inkomsten en uitgaven zijn 3. Voorbeelden geven van inkomsten en uitgaven 4. Het verschil aangeven tussen inkomsten en uitgaven op KT en LT 5. Het verschil uitleggen tussen vaste uitgaven en variabele uitgaven 6. Het gegeven geldbedrag zo realistisch mogelijk verdelen onder de gegeven uitgaveposten 7. Het maandelijks budget opstellen voor een gegeven situatie
<p>MATERIAAL</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Werkbundel (20 maal per klas) • PowerPoint
<p>GERAADPLEEGDE WERKEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Hub • LifeLike 1 • Wikifin

LESFASE TITEL + TIMING
Inleiding – 10 min
DOELSTELLINGEN
1
AANPAK
<p>De leerlingen komen binnen in het lokaal en nemen plaats aan hun bank.</p> <p>Ik leg kort aan de leerlingen uit wat ik vandaag kom doen. Nadien leg ik uit wat de bedoeling is van de les vandaag.</p> <p>De leerlingen krijgen allemaal een werkbundel waar ze alvast hun naam, nummer, klas en datum noteren.</p> <p>Inleiding voor filmpje: Hoe hou jij een overzicht over je inkomsten en uitgaven? We bekijken samen een filmpje met meer uitleg hierover. We bekijken samen het filmpje → lees de vragen en formuleer nadien een antwoord op de vragen.</p> <p>Filmpje budget</p> <p>De leerlingen bekijken het filmpje rond budget en lossen de bijhorende vragen in de werkbundel op.</p>

LESFASE TITEL + TIMING
Verwerving- en verwerkingsfase – 35 min
DOELSTELLINGEN
2,3,4,5,6,7
AANPAK
<p>Oefening inkomsten en uitgaven</p> <p>Gaat het om een inkomst of een uitgave? Zet een kruisje in de juiste kolom.</p> <p>De uitgaven kunnen verder verdeeld worden in twee grote groepen. Verbind de verklaring met de juiste soort uitgave.</p> <p>Vaste uitgaven → Deze uitgaven komen steeds weer terug en zijn iedere maand, kwartaal of jaar hetzelfde. Denk aan verzekeringen, huur en abonnementen.</p> <p>Variabele uitgaven → Deze uitgaven zijn kosten die je niet op een vast tijdstip betaalt. Denk aan kosten voor je vakantie, kleding, vrijetijdsbesteding of vervanging van je gsm, spelcomputer, laptop, fiets, ...</p> <p>Geef een voorbeeld van elke soort uitgave. Gebruik indien nodig de tabel bij oefening 2 ter inspiratie.</p> <p>Opdracht budgetteren</p> <p>Individueel werk → Je kruipt in de huid van een ander persoon. Je verdient een bepaald bedrag per maand; je mag dit bedrag ook uitgeven. De uitdaging is om dit zo realistisch mogelijk te doen. Het wordt spannend wanneer het budget krimpt. Je moet onder tijdsdruk de juiste prioriteiten kunnen stellen.</p> <p>Bij opdracht a (10 min.) krijgen alle leerlingen de opdracht om hun totaal budget zo realistisch mogelijk te verdelen over de diverse uitgavenposten. De leerlingen moeten wel binnen het budget blijven. Bij vraag b (5 min.) heeft Samira haar job verloren en moet ze het doen met € 200 minder. De leerlingen moeten dus sommige bedragen bij bepaalde uitgavenposten in de tabel</p>

verminderen wetende dat er op sommige uitgavenposten niets kan gewijzigd worden. De leerlingen noteren deze bedragen bij de kolom daarnaast.

Er verschijnt ook een stopwatch op het bord.

Maandelijks budget opstellen

Jullie gaan individueel het maandelijks budget opstellen voor de gegeven situatie.

Let op: je stelt het budget op voor één maand. Je zult sommige bedragen moeten omvormen. Maak gebruik van tussenstappen. Je kan de volgende pagina in je werkbundel daarvoor gebruiken. (een voorbeeldje klassikaal geven)

Lees de situatie en stel het maandelijks budget op via het gegeven schema.

LESFASE TITEL + TIMING
Slot – 5min
DOELSTELLINGEN
AANPAK
De leerlingen nemen de lesdoelen erbij op de laatste bladzijde en duiden aan welke doelen ze al goed beheersen en welke niet.

BORDSCHEMA		
	Budget → Per maand Uitgaven: vaste uitgaven en variabele uitgaven Inkomsten	

Bijlage 11 Toets

	Naam: _____	Klas: _____	Datum: __/__/23
	Vak: Mens en samenleving Vakleerkracht: mevr. Maliqi	Nr.: _____	____ / 10
Toets: Budgetteren			

Feedback van de leerkracht	
	Je kennis van de theorie is onvoldoende.
	Je kan de theorie onvoldoende linken in toepassingen.
	Je ben onvolledig / slordig in je antwoorden.
	Je maakt rekenfouten.
	Verbeter deze toets tegen _____ en geef deze af.
	Maak tegen de volgende toets een samenvatting van de leerstof.
	Werk nauwkeuriger.
Leerplandoelstellingen	
LPD 9 BG De leerlingen maken in gesimuleerde situaties budgettaire keuzes voor zichzelf rekening houdend met beschikbare middelen. LPD 24 De leerlingen ontleden een gesimuleerd gezinsbudget vanuit een inzicht in het onderscheid tussen inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn.	

1. Geef een voorbeeld van een inkomst en van een uitgave. /1

2. Leg het verschil uit tussen vaste uitgaven en variabele uitgaven. /2

3. Lees de volgende situatie en stel het maandelijks budget op via onderstaand schema. /7

Let op: je stelt het budget op voor één maand. Je zal sommige bedragen moeten omvormen. Maak gebruik van tussenstappen. Je kan de voorziene plaats daarvoor gebruiken.

Aisha heeft een maandelijks nettoloon van 1720,00 euro. Haar man is overleden. Ze woont samen met haar zoon Badr. Aisha krijgt elke maand 173,20 euro kinderbijslag om voor haar zoon te zorgen. De huur van het huis waar Aisha woont, bedraagt maandelijks 800,00 euro. Daarnaast betaald ze maandelijks 140,00 euro aan water en elektriciteit. Om het huis te verwarmen, betaald Aisha jaarlijks 1 500,00 euro. De abonnementen voor telefoon en internet bedragen maandelijks 60,00 euro. Aisha bezoekt wekelijks de Aldi en koopt er voor 75,00 euro voeding en drank. Aisha heeft vorig jaar een auto gekocht. De auto heeft jaarlijks onderhoudskosten van 360,00 euro. Twee keer per maand tankt ze voor 82,00 euro benzine. Om de auto te verzekeren, telt ze 390,00 euro per jaar neer. Haar zoon Badr zit in het tweede leerjaar. De schoolkosten van Badr bedragen 120,00 euro per maand.

Maandelijks budget Aisha			
Inkomsten	Bedrag per maand	Uitgaven	Bedrag per maand
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
Totaal inkomsten	_____	Totaal uitgaven	_____
Dit bedrag houdt Aisha maandelijks over: _____			

